

FREE SPEECH

NEW MASSES

Barn till salu
Gropper ur "New Masses"
Rewi Alley
Budkavlen går!

FÖRROCHNU

TIDSKRIFT FÖR EN FOLKETS KULTUR NR 1 1988. PRIS 35 KR

FÖRR OCH NU

Tidskrift för en folkets kultur

Postgiro: 35 60 72 - 9

Bankgiro: 324 - 1262

Prenumeration: 125:-/4 nr

Medlemskap: 100:-

Årsavgift: 100:-

Adress: Box 9001

126 09 Hägersten

Redaktionen kan nås genom följande personer, vardagar säkrast efter kl 20:00:
Jan-Olof Erlandsson tel. 08/29 92 16
Tony Gustavsson tel. 0156/119 06
Mats Miljand tel. 018/11 07 41

Förr och Nu ägs av föreningen med samma namn.

Föreningens paroller är:

* FÖR EN FOL-

KETS KULTUR

* FÖR EN FOL-

KETS HISTO-

RIA

* FÖRSVAR FÖR

YTTRANDE

OCH TRYCK-

FRIHET

* ANTIIMPERIA-

LISM

Styrelse:

Gun Kessle,

ordförande

Tony Gustavsson,

ansv. utgivare

Anette Sandström,

kassör

Ulla-Britt Antman

Kersti Berggren

Jan-Olof Erlandsson

Gunilla Karlsson

Anne Lidén

Mats Miljand

Margareta

Zetterström

Håkan Ågren

Kent Begler

Per-Olov Käll

Stefan Lindgren

FÖRR OCH NU begär inte pengar av stat eller kommun. Våra inkomster kommer från medlemmar och andra läsare; medlemsavgifter, gåvor och prenumerationer. Vi i FÖRR OCH NU utför själva ett frivilligt föreningsarbete ända från redaktion till distribution. Detta visar att det frivilliga bildningsarbetet och den gamla folkrörelsetraditionen fortfarande är en demokratisk möjlighet. Man kan stå på egna ben!

Om Du tycker att tidningen är bra och om Du vill att den skall fortsätta att utvecklas ge då gärna en gåva men helst en eller flera prenumerationer!

Om Du bor i Stockholmstrakten ring då gärna någon av ovanstående kontaktpersoner och kom sedan upp för att delta i arbetet. Det finns mycket att göra.

Styrelsen

Innehåll:

Per-Olov Käll. Ledare

Margareta Zetterström. Franz Mehring och Lessinglegenden

Franz Mehring. Lessing och bourgeoisin

Utsugning och imperialism. Två inlägg från Bangladesch

Arne Birger Heli. Barn till salu

Jan Myrdal. William Gropper

Margareta Zetterström. Budkavle kommer! Budkavle går!

Rewi Alley. Första Gung Ho-köoperativet i Beijing

Jan Myrdal. De samtida borgerliga intellektuella och sveket mot förnuftet

Marianne Fors. Palmemordet och rättsrötan

Bokanmälningar

Omslagets fram- och baksidor: William Gropper

4

7

13

22

27

32

51

57

59

62

65

Ledare

I Dagens Nyheter berättades nyligen (6.12.87) om professor Hans-Peter Dürr från München, vilken mottagit det s.k. alternativa nobelpriset. Priset heter egentligen "The Right Livelihood Award" (ung. priset för ekologiskt livsuppehälle) och instiftades år 1980 av svensken Jakob von Uexküll. Professor Dürr är chef för avdelningen för kärnfysik och astrofysik vid det anrika Max Planck-institutet och på hans vetenskapliga kompetens -liksom på hans allmänna hedervärdhet - finns inget skäl att tvivla. Dock har professor Dürr tagit på sig den erkända svåra uppgiften att vilja frälsa mänskligheten från katastrofer och undergång och i denna hans egenskap kan det finnas anledning att diskutera vissa av hans åsikter. Professor Dürr gör nämligen i DN en del långtgående uttalanden, vilkas sanning inte framtiden som uppenbara och tyvärr inte heller riktigt djupt intellektuellt genomlysta.

Dürr säger t.ex.:

-Fysiken är den vetenskap som avancerat mest i modern tid. Vi kan idag se och inse följderna av den teknik vi har arbetat fram. För 20 år sedan trodde många fortfarande att tekniken ska lösa alla problem. Nu vet vi att det inte är så.

Det finns ingen anledning att tvista med professor Dürr om vilken eller vilka grenar av naturvetenskapen, som avancerat mest i modern tid. Men de som för "20 år sedan" trodde att tekniken skulle lösa "alla problem" var lika fångade i ogrundade vanföreställningar som de vilka till ävenyras alljämt tror så. Den åsikten var inte rimligare för två decennier sedan än den är idag. Om man verkligen menar *alla* problem. Så länge man inte preciserar vilka problem det är man talar om, framstår påståendet som meningslöst. Det kunde t.o.m. förefalla som den högt kompetente naturvetaren gjorde sig till till för en nostalgisk teknikfientlighet. Men möjligen menar inte professor Dürr att vi ska tolka honom alltför bokstavligen. Hans uttalande är måhända avsett främst som "allmän policy".

Professor Dürr pekar däremot på en rad för världssamfundet utomordentligt brännande problem. Han polemiserar på goda grunder mot SDI-projektet - det s.k. stjärnornas krig - och han framhåller:

-De stora världsproblemen i dag är miljöförstöringen, skövningen av av råvaror och fossila bränslen, fattigdomen, svälten, den orättvisa fördelningen mellan i- och u-länder och brotten mot de mänskliga rättigheterna.

Problemen fördjupas, klyftorna vidgas och om problemen inte blir lösta kommer det aldrig att bli fred utan istället endast nya och allt värre krig som förr eller senare kommer att leda till den slutliga globala katastrofen kärnvapenkriget.

På de uppräknade problemens existens tvivlar ingen. Emellertid är det inte självklart att uraktiliteten eller oförmåga att på allvar ta itu med dessa för mänskligheten avgörande frågor med nödvändighet måste resultera i just ett globalt kärnvapenkrig. Som drivkraft för att ta sig an dessa frågor tycks hotet om en kärnvapenkatastrof också tveklöst.

Ty den domedagsmässiga fruktan för den stora kärnvapenkatastrofen kan lika gärna fungera för lammande på det rationella tänkandet som utgöra en sporre till kamp för en bättre värld. Vad mera är om rädslan för den stora smällen helt får styra våra handlingar och tankar kommer det lätt att bli så att de lösningar vi kommer fram till blir lösningar, som inte ifrågasätter supermaktens hegemoni.

Dessutom kan mänsklighetens undergång tyvärr tänkas på mer än ett sätt, t.ex. genom att ozonskiktet förstörs. Kopplingen mellan de uppräknade problemen och risken för ett

kärnvapenkrig - som givetvis föreligger, bl.a. genom att datorer och/eller beslutsfattare misstolkar radarinformation - hotar att dölja de i detta sammanhang svåra frågorna. Nämligen vilka politiska och ekonomiska förändringar som måste till för att de uppräknade problemen verkligen ska kunna lösas?

Professor Dürr tycks också oroväckande naiv, när han om sitt möte med Gorbatsjov säger:

-Jag tror att hans vilja till nedrustning är uppriktig. Han stöder vårt projekt och har sagt att två procent av varje lands militärkostnader borde gå till fonden.

Men Gorbatsjov har ännu inte förmått göra slut på kriget i Afghanistan, trots propåer i olika riktningar. Än mindre har han demonstrerat någon vilja att släppa en tum på det ryska greppet om länderna i Östeuropa - för att nu inte tala om de baltiska staterna. Vilken trovärdighet som fredsmäklare och samarbetspartner har han då?

Borde inte de, som säger sig vilja arbeta för en bättre värld, i första hand förlita sig på folkens gemensamma intressen snarare än på till intet förpliktande uttalanden av sluga supermaktsledare?

Per-Olov Käll

F. Mehring

Franz Mehring och Lessing- legenden

av Margareta Zetterström

□ Varför är det så tyst om Franz Mehring idag? Hur kommer det sig att *Lessing-legenden* aldrig översatts till svenska? Svaret på dessa frågor, skriver Margareta Zetterström, är att söka i händelser som utspelade sig ett decennium efter Mehrings död. "Vid tjugotalets slut och trettioalets början när, som Jan Myrdal skriver i *Den onödiga samtiden*, 'marxismen skulle omvandlas från vetenskap till teologi', då 'likviderades' Mehring av sina 'egna'".

Vem ser idag i litteraturen någonting annat än yttringar av individuellt författarsjälv? Vem söker i litteraturen vittnesbörd om olika samhällsklassers växlande självmedvetande och syn på världen? Vem bedömer idag litteraturen efter dess förmåga att vidga människors medvetande och fungera som ett vapen för samhällsomvandling? Vem analyserar växel-spelet mellan litteraturen och de krafter som ytterst utgör litteraturens ekonomiska bas? Vem studerar idag utvecklingen i samhället, klassernas kamp, produktivkrafternas och produktionsförhållandenas utveckling, med samma faktalidelse och personliga engagemang som Marx och Engels en gång gjorde? Vem talar idag om dialektisk materialism?

Det räcker att ställa frågorna. Svaret känner var och en som läser svenska dagsidningars

kultursidor och som hjälpligt följer med i svensk kulturdebatt.

Vid sextiotalets slut och sjuttioalets början fanns också i Sverige ett intresse för "marxism" (citationstecknen är avsiktliga, Marx ville själv under sin livstid på inga villkor kallas "marxist"; han var inte grundare av någon ny trosriktning eller designar av någon ny ideologisk tvångströja; han var något helt annat, en arbetande intellektuell som ägnade sitt liv åt att utforma brukbara verktyg för studiet av historien, av samhället, verktyg som han hoppades att andra efter honom skulle vidareutveckla och förbättra). Många böcker utkom, både av "klassikerna" och deras sentida uttolkare. Universiteten gav inom litteraturhistorieämnets ram kurser i "marxistisk litteraturteori". Det var inne att arrangera "kritiska seminarier" och att

även i våra anständiga kulturtidskrifter publicera "marxistiska" analyser av olika litterära texter och författarskap.

Men det var ett bedrägligt intresse, ett intresse som aldrig gick på djupet, ett intresse som för många bara var - som det senare ofta visade sig - ett meriterande trappsteg i karriären. Där för kunde också detta intresse upphöra mer eller mindre över en natt när det radikala 1968 skulle begravas och intelligentian återupptå som nya franska filosofer, postmodernister, åttioaldesteter, nyreligiösa och allt vad modet de senaste åren föreskrivit.

Det vore dock falskt att här bara tala om modebyten och konjunkturväxlingar. Det finns också andra faktorer som försvarar varje intellektuellt och politiskt arbete i Marx' efterföljd. Jag avser naturligtvis "marxismens" ideologiska pervertering, "socialismens" bankrut manifestad i Gulag, terror, diktatur, sovjetsamhällets utveckling till imperialistisk supermakt (vem kan idag i Afghanistan förutspå "marxism" utan att för den skull framstå som landsförrädare?).

Men är det då verkligen Marx som gjort bankrott? Är världen idag verkligen sådan att klassamhällets störtande och utsugningens avskaffande blivit mindre angelägna uppgifter? Nej, i sanning nej. Men för att hitta en ny väg, en befrielsens väg som inte leder till Gulag eller statlig DIAMAT-indoktrinering är det först nödvändigt att söka sig tillbaka till utgångspunkten, till källorna. På litteraturkritikens och litteraturhistoriens område heter ett av källflödena Franz Mehring. Hans stora studie *Die Lessing-Legende* (Lessing-legenden) är motsatsen till all perverterad "marxism", självständig, odogmatisk, personligt polemisk, en källa som efter snart hundra år fortfarande porlar lika frisk och klar.

Franz Mehring var nästan trettio år yngre än Marx och Engels, född 1846, en liberal intellektuell (i förstone kritisk mot den framväxande arbetarrörelsen) som under 1880-talet genom sina ställningstaganden i konkreta politiska frågor och genom studier av Marx steg för steg utvecklades åt vänster. Mehring var

beläst och kunnig, hans intresseområden framför allt historia och litteratur. Han framträdde snart, sedan han vid nitiotalslets början anslutit sig till den tyska socialdemokratin, som partiets främste publicist, en historiker och litteraturkritiker som i konkreta analyser sökte tillämpa Marx' metod, en outrötlig popularisator av den materialistiska historien. Men, en polemiker med glöd och sting i pennan, en icke-skolastisk "marxist" som såg som sin huvuduppgift att krossa den preussiska legendbildningen och återöppna den klassiska tyska litteraturen åt den tyska arbetarklassen.

Mehring tillhörde - vid sidan av Karl Liebknecht, Rosa Luxemburg och Clara Zetkin - den tyska socialdemokratin vänsterflygel. Han bekämpade partiets utveckling i reformistisk, icke-revolutionär riktning, arbetade mot världskriget, brännmärkte efter krigsutbrottet 1914 den socialdemokratiska partiledningens förräderi, fortsatte i tidskriften *Die Internationale* sitt arbete mot kriget och för arbetarklassens befrielse, fängslades därför i augusti 1916, sju tio år gammal, men frigavs på grund av sjukdom vid juldagen samma år. Trots hög ålder och ohälsa återupptog Mehring efter fängelse-tiden sitt politiska arbete men dog i slutet av januari 1919, en vecka efter mordet på Liebknecht och Luxemburg, bruten av vrede och sorg.

På svenska föreligger endast två av Mehrings större verk, den historiska studien *Gustav II Adolf* (Frams förlag 1924, Proletärkultur 1982) och biografien över Karl Marx (övers. Ture Nerman 1921-22, ny rev. upplaga Gidlunds 1971). * Av de verk som ännu inte översatts till svenska kan - förutom *Die Lessing-Legende* - nämnas *Geschichte der deutschen Sozialdemokratie* (två olika versioner 1877 resp. 1897), de historiska arbetena *Jena und Tilsit - Ein Kapitel ostelbischer Junkergeschichte* (1906), *Deutsche Geschichte vom Ausgang des Mittelalters* (1910), *1807 bis 1812. Von Tilsit bis Tauroggen* (1912), *1813 bis 1819. Von Kalisch bis Karlsbad* (1913) samt de litterära biografierna över Schiller (1909) och Heine (1911).

Den Lessing-legend Mehring gick till stormis

mot hade sin upprinnelse hos Goethe. I *Dichtung und Wahrheit* hade nämligen den tyske "diktarfurstén" hävdadt att det var Fredrik den store och sjunde krigets preussiska hjälteåder som fick den tyska litteraturen i sann och verklig blomning. Att punktera denna falska legend var för Mehring inte bara ett sätt att skippa rättvisa i litteraturhistorien. Han såg det också som en angelägen *dagspolitisk* uppgift, eftersom den preussiska legendbildningen ännu vid 1800-talets slut höll den tyska arbetarklassen fången.

Mehring's arbete med Lessing-legenden började som en vanlig recension. 1991 hade litteraturhistorikern Erich Schmidt utgett andra och sista bandet av sin Lessing-biografi och Mehring började nu skriva i polemik både mot Schmidt, som han kallade "en litterär bluffmakare", och mot en annan professor, Wilhelm Scherer, som gjort sig känd som en "smickrare" av hela Fredrik den stores tidsålder. Det är denna polemiska, anti-akademiska grundton som ger Mehrings verk dess friskhet och spänst.

Från januari till juni 1892 gick *Lessing-legenden* som följetong i tidskriften *Neue Zeit*, den tyska socialdemokratis teoretiska huvudorgan. 1893 utkom den i något omarbetad och utvidgad form som bok. Mehring förordade i bokuupplagan bl.a. skildringen av Fredrik den stores stat och lade även in ett långt avsnitt om själva den historiskt-materialistiska metoden. 1906 utkom *Lessing-legenden* i en andra upplaga. Där berättade Mehring i ett förord att Lessing alltid varit en av hans älsklingssöfattare och att intresset för Fredrik den store härrörde från hans första ungdomsår. Han påstod också i detta förord att *Lessing-legenden* uppstått som en "improvisation", att den inte utarbetats efter någon "systematisk plan" utan snarare var "en något vildvuxen blomma". Det kan säkert stämma vad gäller själva tillkomstförloppet. Men det stämmer inte på det färdiga verket. Där finns en påtaglig inre logik.

Första delen börjar med själva legendens uppkomst, den akademiska historieskrivningen, bourgeoisieens förhållande till Lessing för

att sedan växa ut till en bred skildring av Fredrik den stores epok, den brandenburg-preussiska staten, Fredriks upplysta despotism, hans diplomati och krigföring. I den andra delen skildrar Lessings olika livstationer och hans fattarskap i dess olika faser. Hela verket hålls samman av en väl genomtänkt helhetssyn och framstår som allt annat än "vildvuxet" och "improviserat".

Gotthold Ephraim Lessing (1729-81) var upplysningsman, en borgerlig författare mitt i den tyska misären, en fri skriftställare som skrev i dialog med omvärlden och samtiden, som såg språket som ett medel för diskussion och som i sin verksamhet som journalist, kritiker, experimenterande och propagerande dramatiker kritiserade sin tids härskande idéer. Lessing var till skillnad från många samtida *moderner*, sökte vända teatern bort från franskklassicismen och i stället hämta inspiration hos den mer dynamiske Shakespeare. Han odlade en utpräglat polemisk litteraturkritik, skapade en tysk *borgerlig* dramatik och gav där stor plats åt kvinnokönet, verkade för religiös tolerans, bekämpade den socialt förtryckande sidan av religionen utan att för den skull hänsjälva tron, kämpade för åsiktsfrihet och bräddmärkte alltid varje form av intolerans.

Mehring visar i *Lessing-legenden* med eftertryck hur befärgd den uppfattning var som sade att Fredrik den store skulle ha varit "motorn" bakom Lessings författarskap, denne Fredrik var kanske enda insats i detta avseende bestod att han vägrade anställa Lessing som tjänsteman vid sitt bibliotek.

Lessing-legenden gjorde ingen större lycka i den akademiska världen. Där avfärdades boken som ylig och dagspolitisk. Och vad var väl annat att vänta? "De egna", Mehringskamrater från den tyska socialdemokratin, läsarna av Neue Zeit utgjorde däremot en mer intresserad publik. Friedrich Engels hälsade redan följtjongsversionen i Neue Zeit med stor entusiasm, kallade i brev till August Bebel *Lessing-legenden* ett utomordentligt arbete som berett honom mycken glädje. Engels glädde sig framför allt åt att den materialistiska historiepuffningen

äntligen började användas så som den var avsedd, *som en ledtråd vid studiet av historien.* När sedan *Lessing-legenden* 1893 utkommit i bokform skrev Engels direkt till Mehring och tackade. Visserligen skulle han själv i enskildhet ha motiverat och nyanserat annorlunda men han höll ändå *Lessing-legenden* för det bästa, ja t.o.m. det enda riktigt goda, verk som dittills skrivits om den preussiska statens uppkomst. Engels beklagade blott att Mehring inte haft tillfälle att i tiden föra sin skildring ända fram till Bismarck.

Varför är det då så tyst om Franz Mehring idag? Hur kommer det sig att *Lessing-legenden* aldrig översatts till svenska? Svaret på dessa frågor finns att söka i händelser som utspelade sig ett decennium efter Mehrings död. Vid tjugotalets slut och trettioalets början när, som Jan Myrdal skriver i *Den onödiga samtiden*, "marxismen skulle omvandlas från vetenskap till teologi", då "likviderades" Mehring av sina "egna". De som höll i skaffet var kommunister. Det var Karl August Wittfogel, Kurt Sauerland och framför allt Georg Lukács, vilken 1933 i Sovjetunionen publicerade en stor "dödande" essä om Mehring (ingår i Lukács' *Beiträge zur Geschichte der Ästhetik*, Berlin 1954). Om Mehring vid denna tid ännu levat, hade han med all sannolikhet likviderats även fysiskt (nackskott eller läger). Nu var det "blott" hans intellektuella gärning, hans författarskap, hans idéer och analyser som kastades åt hundarna.

Lukács' essä är ett av de mest oherdliga aktstycken man kan läsa. Efter en inledning full av lömska lovord (där Mehring beskrivs som en av de mest betydande och mångsidiga gestalterna inom Andra Internationalen, en hitills oomstridd auktoritet på främst litteraturkritikens område) följer så en genomgången Mehrings alla politiska och teoretiska fel (som enligt Lukács blir så mycket farligare eftersom Mehrings förtjänster var så stora). Essäns avsikt är att beröva Mehring hans inflytande

och Lukács drar sig inte för att i detta syfte förvränga citat, fiffla med sanning och logik och falskeligen båda upp Engels som kronvittne. Av Engels' brevutgåndan om att han

själv i alla detaljer inte skulle ha utformat *Lessing-legenden* exakt som Mehring gör Lukács - obekymrad om Engels' stora uppskattnings av verket i fråga - en politisk generalkritik. Mehring anklagas för att inte ha tagit rättelse av Engels' påpekanden, för att aldrig ha gjort upp med sin borgerliga ungdom, för att vara provinsiell, idealistisk och hysa en alldeles för stor och okritisk beundran för den uppåtgående borgarklassens konst. Han anklagas för att underskatta den materiella basens betydelse för överbyggnaden, för att till skillnad från Lenin vara främmande för proletariats vardag, för att i sin estetisk överbetonad det historiska elementet på den allmänna teo-riens bekostnad etc. etc.

Självklart finns mycket att diskutera i Mehrings verk men Lukács diskuterade inte. Som Myrdal uttryckt det: han verkställde. Han var ute i avsikt att politiskt "döda" och trollade därför ur hatten fram det värsta av allt: en anklagelse för "trotskism"! Lukács' essä var ett led i Kominterns politik. Mehring oskadliggjordes därför att han hotade denna politik. Mehring hade exempelvis i religionsfrågan en uppfattning som riskerade att undergräva den pågående kampen mot religionen. Mehring hävdade nämligen (liksom Lessing) att religionen var en privatsak. Han ansåg att själva tron skulle respekteras (älsktsfrihet!) medan däremot kyrkan som socialt undertryckande institution skulle bekämpas. Mehring var, som Lukács direkt skrev, alldeles för självständig:

‐Blandningen av anarkistisk ‐tankefrihet‐ och mekanisk-byråkratisk kontroll i den tyska socialdemokratins framlockade på vänsterflygeln en opposition som dock - liksom i alla andra frågor - inte kunde utvecklas till den korrekta bolsjevikiska ståndpunkten ‐Parteilichkeit‐ utan i stället vanställd kom till uttryck i Mehrings ovan skildrade ‐självständighet‐ gentemot Marx och Engels.‐ (s. 387)

Mehrings självständighet bestod i att han tillät sig polemisera mot Marx och Engels när han ansåg att dessa hade fel, något som för Marx och Engels själva var en självklarhet, en grund-

föresättning för allt intellektuellt arbete men som enligt Lukács utgjorde ett majestätsbrott. Mehring var heller inte ensam om denna "brottsliga" självständighet. Även Rosa Luxemburg nämns i sammanhanget som alltför spontanistisk och självtänkande (hennes brott bestod bl.a. i att hon prisat Mehrings Schillerbiografi).

Lukács använde sig av Engels' olika brevutgåvor när han skulle "likvidera" Mehring men underlät att nämna en viktig omständighet, nämligen att det just var Mehrings intellektuella självständighet Engels uppskattade. Mehring har skrivit Engels i det redan citerade brevet till August Bebel, "en friare blick" än många som före honom brottats med liknande uppgifter.

Den stalinistiska "likvideringen" av Mehring stoppade effektivt hans inflytande på svensk radikal debatt. Den politiska giftstämpelet som påsattes Mehring tio år efter hans död satt sedan kvar decennium efter decennium och hindrade nya radikala generationer från att göra bekantkap med hans verk.

Att idag befria Mehring från Lukács' giftstämpel är en viktig och nödvändig uppgift. Det arbetande svenska folket och dess intellektuella behöver Mehring, behöver hans självständiga och icke-skolastiska "marxism". Vi behöver *Lessing-legenden* både för att återupptäcka "marxismen" som en inspirerande ledtråd vid studiet av historien och för att bekämpa det "Preussen i Tyskland" (för att nu använda Engels' formulering) som idag lever vidare bl.a. i Östeuropas förstelnade kommunistdiktaturer.

Lessing och bourgeoisie är det första kapitlet av *Lessing-legenden*, ett litet smakprov som vill locka till översättning och utgivning av hela verket. Vilket svenskt förlag blir först?

* På svenska finns också en broschyr med Mehring-texter, *Om Fria Folksteatern. Fyra artiklar om kulturkamp 1892-1900*, utgiven av Uppsalaavdelningen av Folket i Bild/Kulturförbundet 1976.

Lessing och bourgeoisie

av Franz Mehring

□ Förr och Nu publicerar här för första gången på svenska ett stycke ur *Lessing-legenden* av Franz Mehring.

Ingen av den tyska borgarklassens stora tänkare och diktare har under sin livstid haft ett värre öde än Lessing. Ingen har heller haft ett synbarligen lyckligare öde efter sin död. Lessings minne vårdas av de borgerliga klasserna som en mycket sällsynt blomma i ett växthus. Det finns två vetenskapliga utgåvor av hans verk, båda av hög kvalitet. Den banbrytande av Lachman

utkommer just nu i tredje upplagan. En senare utgåva som Gross, Redlich, Schöne m.fl. sammanställt för Hempels förlag innehåller, förutom en noggrant granskad och utvidgad text, ett överflöd av förklarande material till breven och en stor del av skrifterna. Antalet populärutgåvor kan inte längre överblickas. Därtill kommer ett litet bibliotek av biogra-

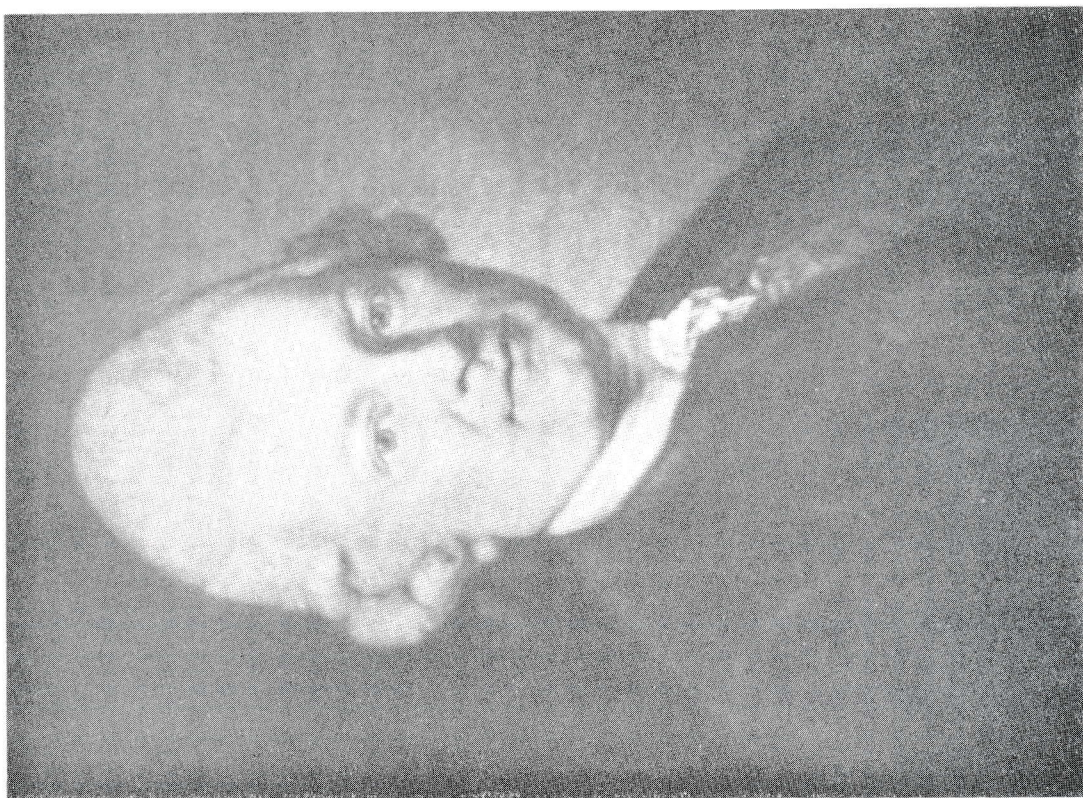
fier, bland vilka det förutom en massa smörja finns två stora vetenskapliga verk, vidare en populärvetenskaplig framställning som har tryckts i nio upplagor och slutligen två engelska biografier som båda hittat en översättare till tyska. Den mängd skrifter, som delvis sysslar med Lessing eller som belyser enskilda sidor av hans verk, är återigen legio. Det behöves knappast poängteras i vilken grad Lessing är den borgerliga pressens hjälte. Här kan man verkligen utbrista: Lessing utan ände! Kort sagt, från den gammelkatolske biskopen Reinke till de lärde i "Berliner Tageblatt" är de alla ett i anden då de talar om "sin" eller "vår" Lessing.

Det saknas visserligen inte avvikande röster, men dessa väger inte särskilt tungt. Dührings Lessing-pamflett är endast ett för författaren beklagligt pekoral. Den är t.o.m. sämre än Paul Albrechts tio band långa verk "Lessings Plagiater", vilket syftar till att bevisa att Lessings livsverk är en stor stöld men som - för att klara av denna upplyfande uppgift - ändå ger många nyttiga fingervisningar åtminstone till småkräset i Lessing-forskningen. Dessutom är Lessing också - och med rätt! - en nagel i ögat på en särskild avart av "naturalister". Den sorten nämligen som med förkärlek gräver ned sig i det kapitalistiska näringslivets dynghögar och som spelar samma roll för dagens borgare som de slavar vilka gav krämedel åt det sjunkande romarikets frossare när dessa på artificiell väg behövde förnya sin aptit. Men alla dessa angrepp på Lessing är ändå bara enstaka spårar som inte förmår dämna upp Lessing-kultens stora flod utan som tvärt om översvämmas av den.

Om föremålet för denna kult vore den samme Lessing så skulle det vara ett högt betyg åt dagens borgardöme. Ty Lessings verk innehåller ingenting som kan bilda mode. Hans verk erbjuder i själva verket mycket litet av sådant som den gängse bildningen på ett enkelt sätt kan tillägna sig för att pråla med. Lessings estetik och konstkritik, hans filosofi och teologi är idag föråldrade. De är föråldrade, därför att han själv bröt den väg på vilka andra har kunnat komma så mycket snabbare till målet, men inte desto

mindre föråldrade. Vi har inte ens samma upplevelse av Nathan och Tellheim som av Faust och Tell. Goethe säger om Winckelmann: "Hos många människor, särskilt lärda män, framstår allt vad de utråder som huvudsak medan personligheten spelar en undanskymd roll. I Winckelmanns fall däremot framstår allt vad han gör som märkvärdigt och värdefullt endast därför att det speglar hans personlighet." Detta gäller i ännu högre grad Lessing. Han var inte den mest geniale av den tyska borgarklassens andliga förkämpar men den friaste, sannaste och framför allt den mest borgerlige. Det som ständigt fånglar i hans skrifter, också i de dödfödda eller sedan länge föråldrade, är personligheten hos den som höll i pennen. Ärlighet och manlighet, en obändig vetgirighet, en lust för sanningssökan snarare än för sanningen själv, en outtröttlig dialektik som stötte och blötte varje fråga tills dess allra hemligaste sidor uppenbarades, en likgiltighet för den egna prestationen så snart den var fullgjord, ett stort artat förakt för allt timligt, ett hat mot alla förtryckare och en kärlek till alla förtryckta, en oövervinnerlig motvilja mot världens stora, en ständigt kampberedskap mot orätten, en alltid lika anspråkslös som stolt hållning i den nedbrytande kampen mot det politiska och sociala eländet - allt detta, och mycket mer därtill, som kan lyfta oss och få oss att vakna avspeglas i Lessings brev och skrifter.

Men man behöver bara räkna upp dessa egenskaper för att inse att Lessings personlighet står i skarpaste motsättning till karaktären hos dagens tyska borgarklass. Dess typiska egenskaper är ju att den är obetsamt och talar med klunven tunga, att den har ett omätligt vinstbegär, en glädje i profittjakt och ännu mera i själva profiten, en andlig självvillkräcklighet som godtar att ett par slagord räknas som den jordiska vishetens slutmål, att den bedriver humbug med hjälp av ett oändligt förgrenat koteriväsen och en lika utbredd reklamapparatur, att den på ett otroligt sätt överskattar allsköns världsliga fåfängligheter, att den smilar uppåt och sparkar nedåt, att den när en outrotlig bysantinism, tiger som muren om

GOTTHOLD EPHRAIM LESSING

Målning av Anton Graff

de mest skriande orättvisor och uppvisar en alltid lika kraftlös som skrytsam hållning i samtidens politiska och sociala strider. Allt detta kämeteknar den samtida borgarklassen. Och denna motsättning är så skarp och iögonfallande att när borgarklassens Lessing-kult var på väg att svalla över så utstötte de borgerliga skriftställare, som verkligen kände och älskade sin Lessing, ett skri av harm. När "National-Zeitung" 1886 vid öppnandet av den s.k. jubileumskonstutställningen i Berlin hade gett ifrån sig den snöda bysantinismen att "Goethe och Lessing" kunde vittna om "Fredrik den stores väldiga och grundläggande inflytande på den tyska litteraturen", frågade t.ex. Xanthippus-Sandvoss: "Är vi inte dagligen tvungna att uppleva hur Lessings namn till ingen nytta dras in i partitviser? Känner man sig inte hundratals gånger hågad att - på denne store andes vägnar - lägga in en protest mot sådant missbruk? Är det inte vänjligt att skåda ..., hur folk som inte har en aning om denne mans höga tyska rättfärdighet, folk som enbart har förståelse för den mest ordinära reklam, det mest förljugna självberöm och det som för Lessing själv i alla tider var likgiltigast i hela världen, den egna karriären, hur sådana människor talar om honom som vore han en dem?" Och när Lessing-monumentet i oktober 1890 avtäcktes i Berlin med ett bombastiskt festival av professor Schmidt och under ljudlig basunklang från borgarpressen, då skrev "Kreuz-Zeitung" ännu mer bitkt: "Om pastor Goeze återuppstod skulle vi idag stå vid hans sida. Det vore vår rätt och vår plikt... Lessings uppriktighet bestrider vi inte för den skull. Den höjer honom skyhögt över de flesta av dem som speglar sig i hans ryktbarhet. Professor Schmidt borde ha tänkt på det när han nyss - världen vet vad som avses - prisade Lessing för att denne uppmuntrat den tyska författarkåren. Vad han därmed uppnår har fallet Lindau gett ett uppbyggligt exempel på! ... Lessing upplevde aldrig på jorden det man brukar kalla lyckan men efter döden har han förunnats lyckan. Han behövde aldrig skåda den dag då man reste ett minnesmärke över honom. Om han verkade i Berlin idag skulle han be-

handlas som luft av samma människor som nu, då han klädd i marmor tittar ned på oss, inte nog kan sjunga hans lov." Det kan räcka med dessa borgerliga vittnesmål för att visa att borgarklassens Lessing-kult inte växer ur någon karaktärslikhet. Låt oss då istället fråga oss om denna kult bottnar?

Huvudsakligen har den två orsaker. För det första: Lessings ställningstagande till sin tids judefråga. Den dåvarande judefrågan var nämligen en helt annan än våra dagars judefråga och Lessings judevänlighet har inte mer att skaffa med den nutida filosemitismen än människokärleken, denna vår humanitära tidsålders älsklingsföreställning, med den nutida kapitalismen. Lessing försvarade judarna, liksom han försvarade alla undertryckta och förföljda, inte bara i ord utan också i handling. För övrigt fick de vara som de ville; han blundade inte för de ofördelaktiga sidorna i den judiska karaktären. I sitt sista brev, som han själv redan dödsjuk skrev till Moses Mendelssohn, bad han denne sin mest älskade judiske vän att ta sig an en annan judisk vän. Om denne "olycklige" vän, som gjort sig känd på ett föga ärofyllt sätt, skriver Lessing: "Det är inte sant att den olycklige är helt oskyldig. Klokhet har han nog alltid saknat. Egentligen heter denne emigrant Alexander Daveson och att vårt folk, upphetsade av de Era, gått mycket illa åt honom, det kan jag intyga. Han önskar inget annat av Er, käre Moses, än att Ni visar honom den kortaste och säkraste vägen till det europeiska land där det varken finns kristna eller judar. Jag förlorar honom ogärna. Men så snart han lyckligen anlänt dit är jag den förste som följer honom." En sådan inställning skiljer sig ljuslär från den nutida filosemitismen. Men ju långdragnare de Leporello-liknande figurer blev, mot vilka antisemiterna anförde judefientliga "uttalanden av alla stora tyska män från Luther till Bismarck", desto häftigare kastade sig de kapitalistiska filosemiterna i den tyska borgarklassen över den ensamma Lessing, vilken var större än alla Stora Män i det att han alltid glömde skulden för olyckan och oråten.

Ännu mer betydelsefull blev den andra källan till Lessing-kulten. Den tyska borgarklassen anade redan före 1848 och insåg till fullo efter 1848 att den inträtt sent i världshistorien och att den aldrig skulle kunna erövra makten av egen kraft. Genom Gothapartiet och nationalföreningen förklarade den sig beredd att dela med sig av makten åt den preussiska statens bajonetter. Å andra sidan anade även den preussiska staten redan före 1848 och insåg till fullo efter 1848 att man, om man verkligen ville sluka västra och södra Tyskland, måste tala lite mindre om sitt ursprung i skogarna öster om Elbe. Så uppstod efter konfliktårens vänskapliga missförstånd 1866 års kompromiss ur vilken det nya Tyska Riket växte fram. Men nu gällde det för den tyska borgarklassen att försona sin reella nutid med sitt ideella förflutna, att förvandla vår klassiska bildnings tidsålder till Fredrik den Stores tidsålder. Uppgiften var förbannat svår. Ty just de stora tänkare och diktare i den tyska borgarklassen som var födda preussare, almariksbon Winckelmann och östpreussaren Herder, hade lämnat sin hembygd med en svordom och en spottloska. Herders bok "Reich des Phryrus" och i ännu högre grad Winckelmanns verk "Schinder der Völker" avhånade varje försök till billig skönmåning. Den enda syndabock, som kunde slaktas för detta borgarklassens ideologiska behov, var Lessing. Han, den infödde sachsaren, hade ju levt frivilligt en stor del, för att inte säga den största delen, av sitt liv i Preussen. I ett halvt årionde hade han varit sekreterare åt en preussisk general, till på köpet under sjuarikriget. Han hade skrivit ett preussiskt soldatsycke. Upplysningsmännen i Berlin var hans äldsta väner. Kung Fredrik hade visserligen inte brytt sig om Lessing utan t.o.m. misshandlat honom. Endast i det lyckliga okunghetens mörker, där alla kator är grå, var de båda männens strävan "att befria andarna" en och densamma. Ja, när Lessing verkligen blev misshandlad av Fredrik så gav han - genom att skänka kungens "rättrådighet" ett "evigt minnesmärke" i den "vackraste tyska komedin" - bara ett desto mer lysande prov på tysk under-

dånighet. Så uppstod borgarklassens Lessing-kult och ur denna Lessing-legenden. Därmed är inte sagt att denna legend skulle vila på en avsiktlig och planmässig förfälskning. På det viset uppstår aldrig historiska legender, åtminstone inte sådana som lägger i dagen en viss kraft och seghet. De är tvärtom aldrig något annat än den ideologiska överbyggnaden till en viss ekonomisk-politisk utveckling. Mot en allför rå och ydlig uppfattning av Lessing-legenden talar redan det faktum att ingen mindre än Goethe har satt dess första frö och att revolutionära andar som Lassalle i viss grad tagit intryck av den. Vi riktar inte alls någon förebråelse för medveten förfälskning mot Lessing-biograferna och Lessing-forskarna, långt därifrån. Det vore ett vansinnigt missänklighetsgörande, inte bara av levande, utan också av döda, vilka som t.ex. en Danzel och en Lachmann, varit besjålade av den mest äkta och beundransvärda forskarmöda. Ja, vi misstror inte ens den goda viljan hos de stackars satarna på "Berliner Tageblatt" och "National-Zeitung", vilka anser att Gotthold Ephraim, som Sandvoss uttrycker det, skulle vara "en av dem". Också på dem kan Lessings vackra ord tillämpas; att en människa aldrig någonsin, av ingen mindre orsak än att det vore omöjligt, bedragit sig själv med vett och vilja. Men även om man nu bestämt kan utesluta möjligheten av subjektiv förfälskning, så måste man fullt ut tillstå att Lessing-legendens objektiva förfälskning allt mer och mer förvandlar bilden av denne ädle och tappra man till ett fullt tryne. Lessing var ett revolutionärt geni, skrev Gervinus på trettio-talet. På sextio-talet skrev Treitschke: en reformator, så som det anstår konstnärens måttfulla natur, inte en revolutionär. Och på nitio-talet skriver Erich Schmidt: ingen reformator utan en reformvän, en liberal, en "snisig, aggressiv berlinare" (reservlöjtnant?). Och skulle det kapitalistiska samhället ännu stå på sina ben om trettio år skulle säkert den "mest aktuella" Lessing-forskaren då förklara: ingen reformvän utan blott och bart en frihandlare! Detta är så föga överdrivet att det negativa

beviset för denna förmodan redan har framkommit i och med att Lessing nu avslöjats som socialistjägare.

Syftet med föreliggande arbete är att kritiskt dissekera Lessing-legenden. Att i en positiv framställning skildra den lysande värdigheten i Lessings liv och livsverk, det vore samnerligen det bästa sättet att rädda Lessing ur källborgarnas nät. En sådan framställning är dock endast möjlig om 1700-talet först skalas fram ur sitt ideologiska fabel- och sagohölje och ställs på sina ekonomiska fötter. Först då kommer vår klassiska litteraturs historia över huvudtaget att bli möjlig, denna litteraturs historia som i sin borgerliga tappning inte annat är än ett förvirrat kaos av mer eller mindre själfulla åsikter, meningar och antaganden. Tills vidare får det räcka med en räddning av Lessing i den blygsamma bemärkelse han själv

förband med orden: "Jag känner inte till någon angenämare sysselsättning än att studera berömda mäns namn, att undersöka deras rätt till evigheten, utsudda från dem oförjämta fläckar, ta bort falska överkltringar som döljer deras svagheter, kort sagt att göra allt det i moralisk bemärkelse som den fysiskt gör vilken blivit anförtrödd uppsikten över en tavelsamling." Hur som helst: då en räddning av Lessing också i denna inskränkta bemärkelse inte är möjlig utan en rad utvinkningar till 1700-talets litterära och sociala, militära och politiska liv, så lyckas det oss kanske ändå - genom att kritiskt upplösa den borgerliga karikatyren av Lessing - att få åtminstone de allmänna grunddragen i den samma Lessing-bilden att skymta fram.

Övers. *Margareta Zetterström och Svanne Svensson*

ORDFÖRKLARINGAR

Reinkens. Josef Hubert (1821-1896): teolog, 1873 Tyska Rikets förste gammalkatolske biskop

Berliner Tageblatt: tysk tidning grundad 1871; fram till Hitlers Machtübernahme huvudorgan för det demokratiska partiet

Dühring. Eugen (1833-1921): filosof och nationalekonom; förespråkade på filosofins område en till Comte anknyttande positivistisk uppfattning; som nationalekonom talade han för social lagstiftning men mot marxismen; idag mest känd genom Friedrich Engels' polemiska och kritiska verk "Anti-Dühring" (sv. övers. 1970)

Winckelmann. Johann Joachim (1717-1768): arkeolog och konsthistoriker som genom sina arbeten om antikens bildhuggar- och byggnadskonst kraftigt bidrog till uppkomsten av den antikiserande konstriktningen under 1700-talet

National-Zeitung: liberal dagstidning grundad 1848 i Berlin

Sandvoss. Franz, pseudonym Xanthippus (1833-1913): lärare, författare av litteraturhistoriska studier

Schmidt. Erich (1853-1913): litteraturhistoriker vid Berlins universitet; författare till en Lessing-biografi i två band vilken blev den utlösande faktor som fick Mehring att sätta sig ned och skriva sin bok om Lessing; akademisk och tung i stilen; representerade allt det "professorliga" som Lessing själv - och Mehring - avskydde

Kreuz-Zeitung: konservativ, kristlig, monarkistisk tysk tidning; grundad 1848 av Bismarck under namnet Neue Preussische Zeitung men vanligen kallad Kreuz-Zeitung efter det tyska järnkorset i titelvignetten

Goeze. Johann Melchior (1717-1786): kyrkoherde i Hamburg; angrep från ortodox utgångspunkt Lessing för att denne utgett skrifter av den deistiske filosofen och bibelkritikern Reimarus

Lindau. Paul (1839-1919): skriftställare och teaterdirektör; behärskade vid sidan av Lubliner och Wichert den tyska scenen under flera decennier; etablerade sig som den tyska rikshuvudstadens litteratursultan; fick Mehring att tala om konstens prostitution ("varje borgerlig

klass har det borgerliga drama den för stunden förtjänar"); när en av skådespelerskorna i Berlin bröt med den allsmäktige Lindau bojkottades hon av alla huvudstadens teatrar och tidningar men fick stöd av Mehring som alltid bekämpade alla utslag av korruption inom den borgerliga pressen och i det borgerliga kulturlivet

Mendelssohn. Moses (1729-1786): filosof av tysk-judisk släkt, Lessings vän, farfar till tonsättaren Felix Mendelssohn Bartholdy; verkade för judarnas likaberättigande; förespråkade religiös tolerans och var därvid en viktig inspirationskälla när Lessing skapade sin Nathan-gestalt

Leporello: efter den så benämnde betjänten i Mozarts opera "Don Giovanni" allmän beteckning för "fixare"

Gothapartiet: sammanslutning av tyska politiker, anhängare av det arvkejslerliga partiet, vilka efter Frankfurtparlamentets misslyckande vid ett möte i Gotha i slutet av juni 1849 uttalade sig för en tysk union med tyngdpunkten förlagd till Preussen

Nationalföreningen: Tyska nationalföreningen, en 1859 i Frankfurt am Main grundad förening vilken - i enlighet med det arvkejslerliga partiets program från 1848/49 - krävde Tysklands enande under preussisk ledning

Herder. Johann Gottfried von (1744-1803): författare och filosof; utgivare av en epokgörande samling tyska folkvisor; genom sitt hävdande av folkdiktningen betydelsefull för "romantiken"

Danzel, Theodor Wilhelm (1818-1850): litteraturhistoriker, Lessing-biograf

liv starkt kritisk till förhållandena i det nya Tyska Riket som han beskrev som en brutal militärstat

Lachmann, Karl (1793-1851): klassisk filolog och germanist, utgivare av Lessings verk

Treitschke, Heinrich Gotthard von (1834-1896): historiker, tysk patriot av preussisk färg; samarbetade med Bismarck; efterträdde Ranke som preussisk historiograf; utformade en ras-teori och engagerade sig i den antisemitiska rörelsen; hans idéer blev starkt uppmärksammade i nazismens Tyskland

Gervinus, Georg Gottfried (1805-1871): historiker, politiker och publicist, författare till en tysk litteraturhistoria; förespråkare av Tysklands nationella enande; mot slutet av sitt

Rättelse:

I artikeln om Kaj Stuart-Beck i nr 4 1987 stod det att han arbetar "... på ett egendomligt sätt". "... egensinnigt sätt", skulle det ha stått, vilket ju är en helt annan sak.

UPPROP!

Åttiotalsberättelser!

Vi planerar att göra nummer 3/88 med tonvikten lagd på nyskriven svensk litteratur. Vår avsikt är att visa att det skrivs en annan litteratur i det svenska åttiotalet än den som idag utnämns till åttiotalslitteraturen *par préférence* av hegemonisträvande redaktörer i trendriktiga och statsfinansierade kulturtidskrifter typ *BLM* och *Åttiototal*.

Således söker vi varken texter som självupptaget skriver sig själva eller talar intertextuellt med varandra genom tid och rum eller utför andra magiska åttiotalsricks med hjälp av lånta lingvistiska teorier.

Vi tror att det skrivs en ogångse litteratur med filosofin i byxfickan, frodig, uppkäftig, satirisk, skratthar. En självständig prosa som skildrar alla sidor av den groteska verkligheten vi har omkring oss.

Har just Du, käre läsare, någon av dessa texter nedskrivna hoppas vi att Du vill sända oss en kopia av den.

Detta är ingen novelltävling. Bidragen kommer att underställas vanlig redaktionell bedömning och vi har inga prispengar att skänka bort. Ändå hoppas vi med detta upprop komma i kontakt med nya skribenter, unga som gamla. För den folkliga litteraturens skull!

Förr och Nu:s redaktion

Utsugning och imperialism

Två inlägg från Bangladesh

☐ Då det inte längre är på modet bland gängse och akademiska intellektuella i stater som Frankrike, Förenta staterna, Storbritannien och Sverige att skriva om utsugning, imperialism och fattigbönder och då Tredje världen kallas ett påhitt från Bandung så kan det vara nyttigt att veta hur verkliga intellektuella just i Tredje världen diskuterar de problem som de gängse intellektuella i våra stater avskaffat i teorien. Förr och Nu publicerar därför här två inlägg från Bangladesh.

Högutbildade lockas till väst av Ehsan Bobby

Utvandringen av högutbildade till den industrialiserade världen har blivit ett effektivt medel för utsugning av utvecklingsländerna.

Enligt siffror från USA:s Invandrarbyrå var i början av 1980-talet 150 000 högutbildade specialister från utvecklingsländerna, däribland mer än 45 000 från asiatiska länder, yrkesverksamma enbart i den rikaste kapitalistiska staten.

Enligt "Economics of Brain Migration" - en publikation om den ekonomiska verkan av högutbildades utvandring publicerad i Delhi - är sammanlagt omkring en halv miljon vetenskapsmän, ingenjörer och läkare med ursprung i Tredje världen anställda i de industrialiserade kapitalistiska länderna. Det blir ungefär 30% av samtliga högutbildade i utvecklingsländerna ur dessa yrkeskategorier.

Enligt uppgifter från UNCTAD lockar västvärlden till sig mellan 20 och 70% av årskullarna för en rad högutbildade yrken.

Räknar man förlusten direkt i pengar för utvecklingsländerna blir det ungefär 20 miljarder dollar om året.

Staterna i västvärlden tar å sin sida in rejäla inkomster genom inflödet av vetenskapsmän och läkare från Tredje världen. Bara USA kan varje år tillgodoräkna sig en inkomst av inte mindre än 400 miljoner dollar genom att utnyttja högutbildade specialister av asiatiskt ursprung.

Då räknas enbart de kostnader för utbildning av respektive akademiker som USA skulle ha tvingats stå för om inte invandramas tjänster hade utnyttjats.

Om man tar med i beräkningen de värden som produceras av invandarna, kommer siffran minst att tredubblas. Högutbildade specialister från ASEAN-länderna är flest bland de asiater som far till Förenta staterna. Det främsta asiatiska ursprungslandet är Filippinerna som bara under år 1985 stod för 48 000 invandrade högutbildade.

Därefter kommer Thailand med mellan 5 000 och 10 000 per år. Omkring hälften av samtliga läkare som anlitas av amerikanska kliniker är från Filippinerna eller Thailand.

Fyra av tio utexaminerade läkare från filippinska högskolor arbetar i USA. Det finns också fler thailändska läkare i New York än på hela landsbygden i Thailand.

Det råder alltså en paradoxal situation i ASEAN-länderna till följd av den stora utvandringen av högutbildade. En stor del av befolkningen lider av hunger och fattigdom, ASEAN-länderna har en utlandsskuld som närmar sig 100 miljarder dollar och de har en analfabetism bland befolkningen som är 53,2% i Malaysia, 32,7% i Indonesien och 16,7% på Filippinerna.

Fattigdomen en ond cirkel i Bangladesh

av Jaglul Alam

Antalet jordlösa och hemlösa i Bangladesh tenderar ständigt att öka. Enligt färsk uppskattningar har omkring 30% av landets totala befolkning ingen annan jord än ett litet odlingsland vid huset medan omkring 40% överhuvudtaget saknar jord och hus.

Den stigande fattigdomen på landsbygden för nu med sig att de som har jord måste göra sig av med den medan de som bara har ett hus med odlingsland blir helt hemlösa och drar mot stadsområdena för att tjäna sitt uppehälle. Följden blir ett väldigt tryck på stadsområdena ifråga om både bostäder och arbete.

Enligt uppgift från berört håll är huvudorsaken till utvecklingen att de fattiga befolkningsgrupperna i nästan samtliga fall lämnas utan stöd från den offentliga sektorn även för att bevara sin nuvarande sociala ställning och egendom.

Tillgänglig officiell statistik visar att drygt en fjärdedel av landets befolkning har en jordareal underliggande ett tunnland, medan en fjärdedel av befolkningen har en jordareal på mellan 1 och 2,5 tunnland. Detta ska kontrasteras mot att bara 3% av den sammanlagda befolkningen äger 12% av landets hela jordareal, medan över 16% av landets sammanlagda jordareal kontrolleras av dessa och ytterligare 2% av de rika.

Det framgår av statistiken att det i de flesta fall är feodala jordägare som köper upp de små jordegendomar från de fattigare klasserna för att öka sin jordareal. Följden av detta är att de som inte äger någon jord alls och de jordfattiga hushållen, som äger upp till ett tunnland, nu är helt och hållet beroende av att sälja sin arbetskraft för att tjäna sitt uppehälle. Det är dessutom så att även många av de bönder och småjordägare som nätt och jämt får det att gå ihop kör för arbete för att spåda på sina inkomster från jordbruket. På så sätt ökas konkurrensen på landsbygdens arbetsmarknad och de verkliga inkomsterna jämfört med tidigare år har sänkts.

Den fattiga delen av befolkningen förlorar hela tiden äganderätten även till sina små jordbitar och hus med odlingsland, vilket ökar andelen människor som lever under existensminimum. Omkring 78% av hela befolkningen levde åren 1973-74 under existensminimum, en siffra som 1978-79 ökade till 81% och under 1986-87 till omkring 86%.

De jordlösa lantarbetarna i landet beräknas nu lida av en kaloribrist på 12% medan mer än 26% av den övriga lantbefolkningen lider av en kaloribrist som uppskattas till 26%, 13% på spannmålssidan och 13% kaloribrist för andra livsmedel.

Regeringens gällande system gör att de människor som har otillräckligt med jord och annan egendom inte får det formella institutionella stödet från de statliga byråerna i form av spannmålslån eller kontanter som lantbruket behöver, eftersom de statliga institutionerna inte lämnar stöd till kunder som inte kan visa att de har tillräcklig egendom som säkerhet.

Följden av detta är att över 90% av de jordlösa eller jordfattiga tvingas till beroende under den informella sektorns barmhärtighet.

De jordrika, som inte behöver något formellt eller institutionellt stöd, utnyttjar i de flesta fall ändå den offentliga sektorn genom att ta olika krediter och istället för att investera i lantbruket, använder de kapitalet för att ge lån till de jordfattiga massorna till skyhöga räntor.

De jordfattiga kan i de flesta fall inte betala tillbaka sina lån och tvingas därför göra sig av med sitt jordinnehav eller sina hus till de informella långivarna. På så sätt ökar den jordlösa och hemlösa befolkningen i landet.

Olika regeringsbyråer har upprättats för att bistå landets jordfattiga och egendomslösa. Men insatserna från dessa organisationer har hittills varit marginella. Med undantag av ett fåtal har deras hjälpprogram inte kunnat utöva något större inflytande för att förbättra läget.

Övers. Erik Göthe

Barn till salu

av Arne Birger Heli

□ I förra numret av Förr och Nu diskuterades frågan om surrogatmödraskap. I den artikel som här publiceras utvidgas ämnet till att gälla handel med barn även i andra former. Barn är idag en handelsvara. Både legal och illegal handel med barn är ett lönsamt geschäft. Och det är barn i tredje världen som drabbas hårdast. Artikelförfattaren Arne Birger Heli är norsk socionom och arbetar med uppsökande barn- och ungdomsverksamhet. Artikeln har tidigare varit publicerad i den norska tidningen Klassekampen.

När Ronald Reagan blev president den 1 januari 1981 hade han en del av sin ideologiska förankring i Moral Majority, en fundamentalistisk kristen rörelse i USA. Denna rörelse har bl.a. gjort sig känd genom sin hårda kamp mot fri abort. Ett av rörelsens förslag var att kvinnor, som inte ville eller kunde behålla sitt väntade barn, skulle förvägras abort men däremot få sälja barnet efter förlösningen. Nåväl - detta förslag blev aldrig verklighet. Handel med barn

har dock blivit en ständigt växande industri under senare år, och vi skall börja med att titta på hur det går för de många miljoner barn som på ett eller annat sätt har förvandlats till handelsvaror.

Att skaffa barnlösa personer barn har i USA blivit ett lukrativt geschäft. De tjugofåttaspermabankerna har bidragit till cirka 30 000 födselar i USA och en del europeiska länder under år 1986. 1985 var antalet cirka 24 000. De

första spermabankerna inrättades 1971. Men ramskrik höjdes först när en spermabank gick ut och erbjöd "Nobel-bebisar". Spermerna från denna bank skulle bara vara från Nobelpristagare. En av spermadonatorerna var Nobelpristagaren i fysik, William Schocley, som bl.a. har hävdat att svarta av naturen är mindre världiga. Därmed blev rashygien ett tema i debatten. Sist rashygien stod på dagordningen var ju i Tyskland under Hitler. Protesterna har emellertid avtagit och banken kan nu fortsätta sin verksamhet med att erbjuda felfria bebisar. Vilka juridiska och mänskliga komplikationer som kan uppstå om en baby ändå inte motsvarar förväntningarna vet ingen. Men det skall tydligt vara goda odds för ett välskapt barn. Direktören för banken, Mrs. Dora Baux, förklarar att de har tvingats släppa på Nobelpriskraven. Det är problem med leveranserna från dessa män, inte minst av naturliga skäl. De är ju inte längre i blomman av sin ungdom när de får Nobelpriset. Men då gäller det att hitta andra speciellt begåvade och framgångsrika spermadonatorer. Intelligenskvoten skall ligga mellan 140 och 190 (du och jag har cirka 100). Sällan om donatorerna nu inte är Nobelpristagare är de flesta naturvetenskapsmän och läkare, och alla är de "potentiella Nobelpristagare". Vad är då priset? En spermabank kan erbjuda givarna 30 dollar per sats. Den friska säden fryses därefter och kvalitetskontrolleras, bl.a. undersöker man ev. förekomst av HIV-virus, hepatit osv. För mottagaren kostar det 250 dollar för en konsultation och 100 dollar för varje inseminering. I genomsnitt kostar det 800 - 1000 dollar att bli gravid.

"Jag är säker på att vi får ett välskapt barn om mindre än ett år", säger balettdansösen och läraren Adrienne Ramm. Hon vet inte vem fadern är, bara att han tagit olympisk guldmedalj och är mycket intelligent. "Min man och jag har studerat givarens bakgrund genom det porträtt banken ställt samman." Fru Ramm vet vad hon talar om. För hon har redan ett barn från banken. Barnets biologiska far är vetenskapsman och professor, han älskar barn och trädgårdsarbete. Och den lilla flickan lovar

gott utifrån de tre år hon har levat.

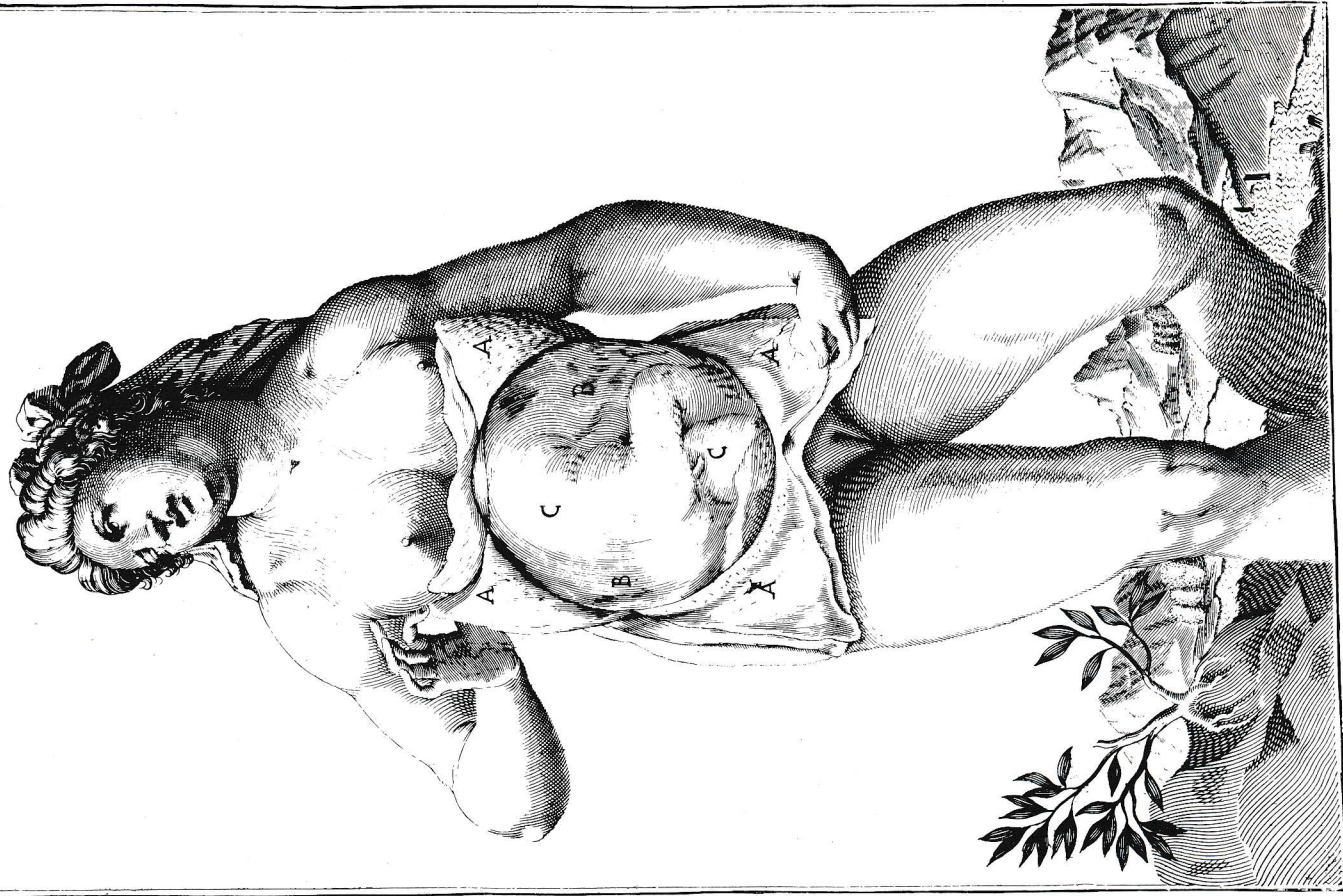
I USA har det för övrigt utvecklats sig en annan märklig verksamhet, nämligen att fertila kvinnor föder barn åt kvinnor som själva inte kan få barn. Dessa kvinnor insemineras med spermier från mannen i äktenskapet, bär fram barnet för att sedan överlåta det till familjen efter förlossningen, mot ett honorar givetvis.

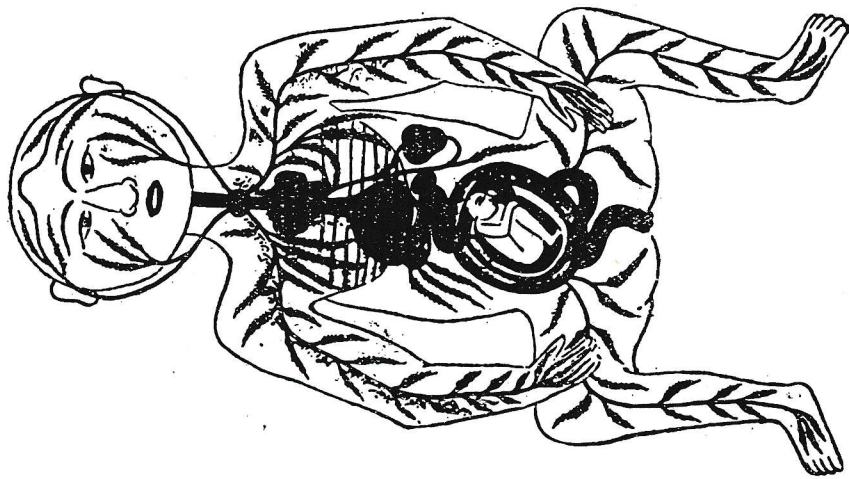
Så här långt har vi sysselsatt oss med verksamhet som i stort sett ligger innanför de enskilda ländernas lagstiftning, men självklart förekommer det också illegal handel med barn. Under de tio senaste åren har omkring 6 000 thailändska barn förts bort från sina föräldrar och sålts till välbärgade familjer i Malaysia.

Piet Stoffelen, holländsk parlamentsledamot, har nyligen lagt fram en rapport om den internationella handeln med barn. Där binder han samman begrepp som adoption, prostitution, pornografi och slaveri med export av barn från utvecklingsländerna till den rika världen. Rapporten bygger på undersökningar som företagits av Interpol, Anti Slavery Society, ILO, FN etc. Som exempel nämns att 166 barn från Guatemala exporterades för adoption mot betalning under åren 1981 - 1986. Det hävdas att tolv av dessa kom till Norge. Under vilka omständigheter är okänt. Men det skall nämnas att det i Norge är relativt stränga krav för att få adoptera. Adoptivföräldrarna måste uppfylla vissa krav och godkännas av den lokala barnavårdsnämnden (eventuellt hälso- och sociala myndigheter). I Guatemala finns det enligt rapporten ligor som bortför barn och säljer till mellanhänder för 50 dollar styck.

Barnhemmet som tog emot barnen fick sedan 20 000 dollar för varje barn som blev exporterat. Barnjägarna har goda villkor i tredje världen. Svält och fattigdom frestar många till lättförtjänta pengar. Miljoner barn lever på gatan, i slummen och i flyktingläger, utan någon tillsyn eller kontroll, hänvisade till att klara sig själva. Myndigheterna visar inget intresse, och den sociala hjälpapparaten är överlämnad åt tillfälligheter. I de rika länderna finns köpare. "Ett barn som kan bortadopteras är, rätt uttryckt, en handelsvara som inbringar

Tab. II

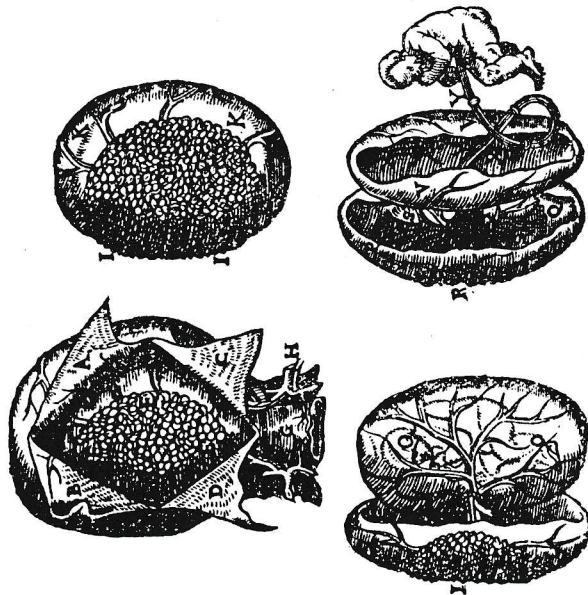
stora summor", säger Stoffelen.

Rapporten tecknar även i övrigt en hopplös bild av barnens situation. Undersökningar som gjorts av organisationen SOS-Enfants visar att 5000 pojkar och 3000 flickor arbetar som prostituerade i Paris. I USA rör det sig kanske om 300 000 pojkar. Många av de bortförda barnen hamnar just i klorna på människor som missbrukar dem sexuellt. Vi har ju hört talas om att på mjölkkartongerna i USA finns bilder och beskrivningar av saknade barn, och föräldrar tårs där inte sända sina barn ensamma till skolan eftersom många då en vacker dag inte kommer hem. De har blivit bortförda.

På det hela taget tycks en viktig del av han-

deln med barn hänga samman med sexuellt missbruk och förbrytelser. En form av barnhandel som nämns i rapporten är köp av barn på tio-femton år från zigenarfamiljer i Jugoslavien. Barnen köps för 30 dollar styck och säljs vidare till ligor i Italien för omkring 7 500 dollar. Där blir de upplärda till stöldverksamhet och prostitution och skickas ut på gatan, där "ägarna" tjänar stora summor på dem. De som försöker vägra blir hårdhänt behandlade.

Stoffelen anser att det är fattigdomen som är orsaken till all denna barn(miss)handel. Men även den rika världen kan göra någonting genom hårdare lagstiftning och övervakning för att beskydda barn.

För några år sedan hade den norska radion och televisionen ett reportageam i Asien, och fabriksbesök var då en del av programmet. Det vi fick se var barn från tio - tolv år vid maskinerna. Fabrikerna var illegala men kläderna legala. Du kan titta på lappen i din byxlinning. Kanske står där "Made in Thailand". I så fall är det möjligt att det är dessa barn som sytt byxorna. De blir dels sålda, dels lockade till fabrikerna. Där är de inspärrade hela dygnet och jobbar tills de ofta, bokstavigt talat, stupar. I Thailand kan lönen ligga kring tio kronor i månaden. Barnen blir också satta till (tvångs)-arbete i jordbruk och i gruvor. Det är inte bara i Thailand som det förekommer barnarbete.

Enligt Anti-Slavery Society finns det omkring 50 miljoner barn som används som arbetskraft. Miljoner av dessa lever under hårda villkor, utan rättigheter eller förmåner av något slag. Efter den industriella revolutionen i England växte kapitalismen fram. Under denna epok var barnarbetet centralt, men efterhand vaknade det borgerliga samvetet och då det som Ellen Key kallade barnens århundrade inleddes ebade barnarbetet ut. Men detta århundrade är också imperialismens århundrade, och därför är barnarbete idag återigen lika aktuellt som för hundra år sedan, men nu i den fattiga världen. Så rör sig historiens hjul sakta runt.

Övers. Margareta Zetterström

William Gropper

av Jan Myrdal

□ "Tillhör alltså den verkliga nordamerikanska konsttraditionen", skriver Jan Myrdal om William Gropper, "den som inte är bara ett konsthändlerfenomen och en intendentupplevelse."

WILLIAM GROPPER (Född; New York City 3 december 1897. Död; 8 januari 1977)

William Gropper var en av det röda Nordamerikas konstnärer samman med sådana som Boardman Robertson, Robert Minor och Fred Ellis. Eller Ben Shan för den delen. Han målade och gjorde grafik; var bokillustratör, tecknade i pressen - även lättfatligt enkla och upplysande serier - och målade väggmålningar. Han var därtill politiskt aktiv och hade en stor publik. Tillhör alltså den verkliga nordamerikanska konsttraditionen; den som inte är bara ett konsthändlerfenomen och en intendentupplevelse.

Han sade själv att han "var född av fattiga föräldrar och lärde mig därför tidigt att arbeta och det har jag sedan dess fortsatt med. Beslöt mig redan som pojke att aldrig sträva efter att bli miljonär om jag så levde 398 år!"

Han var i ungdomen industriarbetare och studerade sedan för antiakademiska konstnärer som Robert Henri (vilken i likhet med Reginald Marsh och andra dåtida radikala realister skälldes för att utgöra "soptunneskolan") och George Bellow för att 1915 till 1918 gå i *The New York School of Fine and Applied Arts* för Howard Giles och Jay Hambidge och en kort tid även vid *The National Academy of Design*.

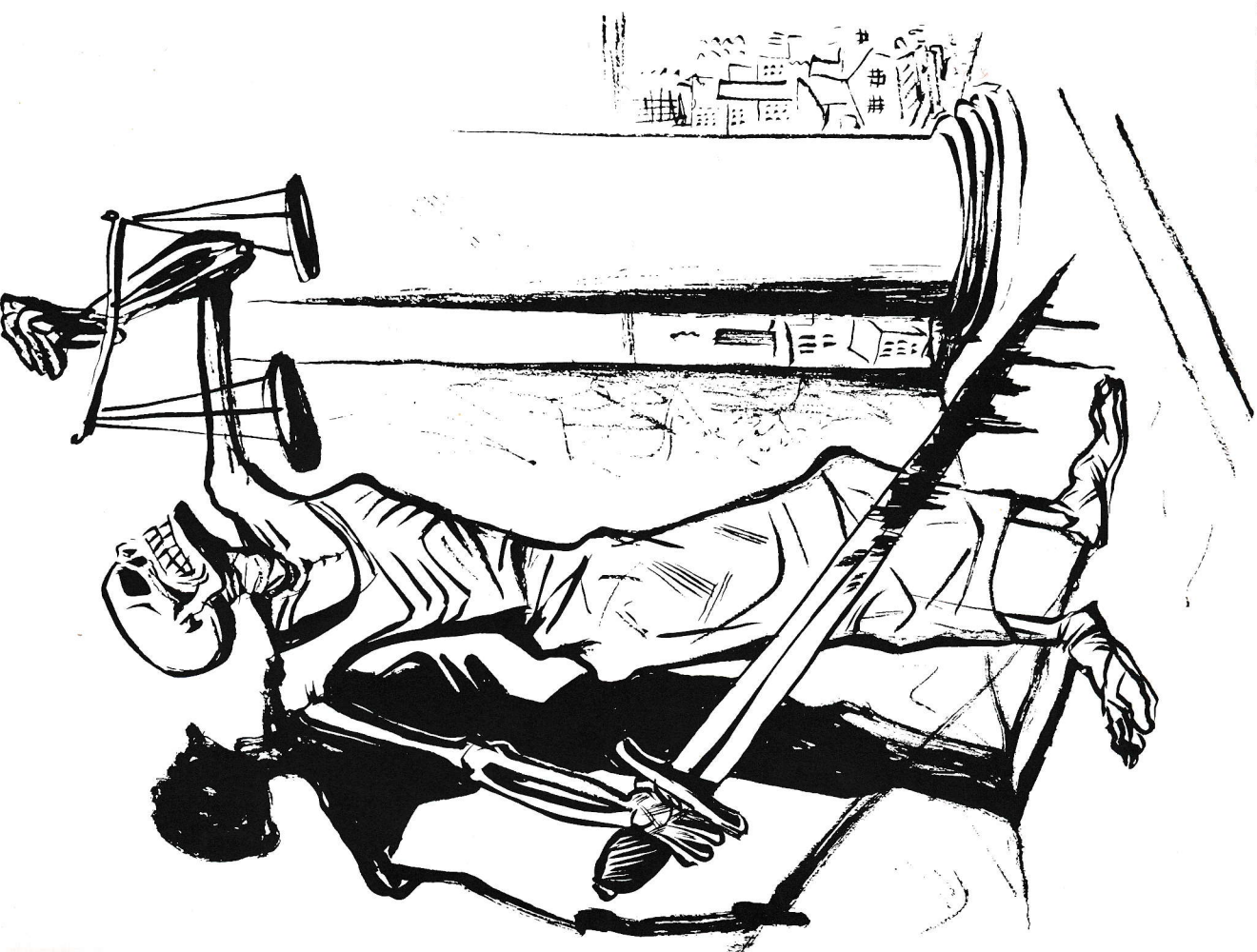
1919-1921 arbetade han som tidningstecknare i *The New York Tribune*. Därefter arbetade han mest i de revolutionära tidningarna och tidskrifterna: "Inga andra tidningar har mod nog att ge en konstnär hans yttrandefrihet."

Så småningom blev han såväl hedrad av den mer officiella konstvärlden i Europa och Mexiko och även i Förenta staterna som förföljd av McCarthy.

William Gropper

9 juli 1935 "New Masses"

Drawing by William Gropper

MASSACHUSETTS—THERE SHE STANDS !

"There is only one thing this court can do, Sentence Sacco and Vanzetti to the electric chair!"—*Judge Webster Thayer.*

Maj 1927 "New Masses"

Juni 1927 "New Masses"

THE MARCH ON VIENNA

Marking the first crack in the "temporary stabilization" of a Dawes planned capitalist regime in Europe, bands of workers marched upon Vienna from the industrial suburbs to demonstrate against an act of judicial injustice. If then the police lost their heads, and charged the crowd, the workers drove the police off the streets and created a "Workers' Defense" constabulary of their own. As one of these put it: "It's harned the Palace of Justice to teach the police not to interfere with our right of peaceable demonstration."

Drawing by William Gropper

Augusti 1927 "New Masses"

FREE SPEECH

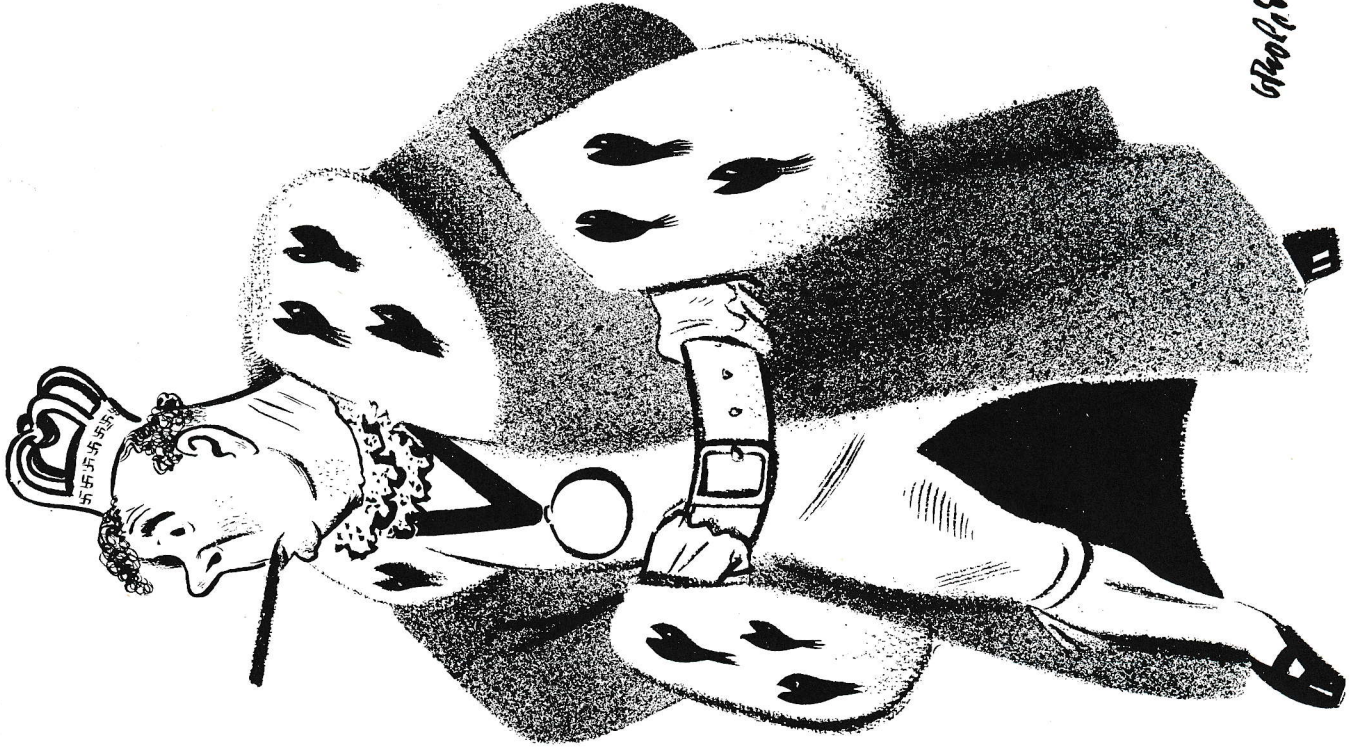

Gropper

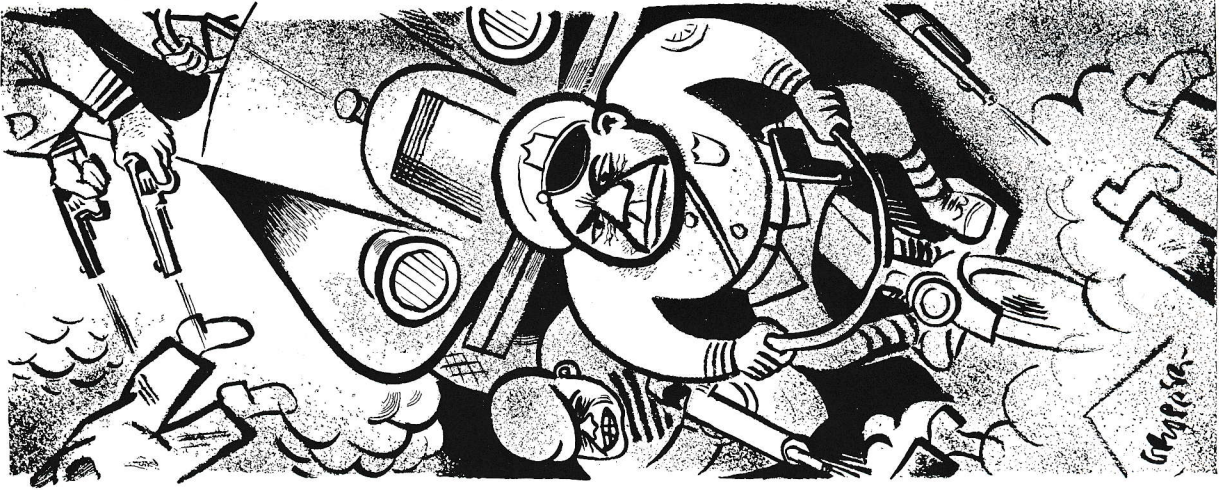
Drawing by William Gropper

Augusti 1927 "New Masses"

MARCH 26, 1935

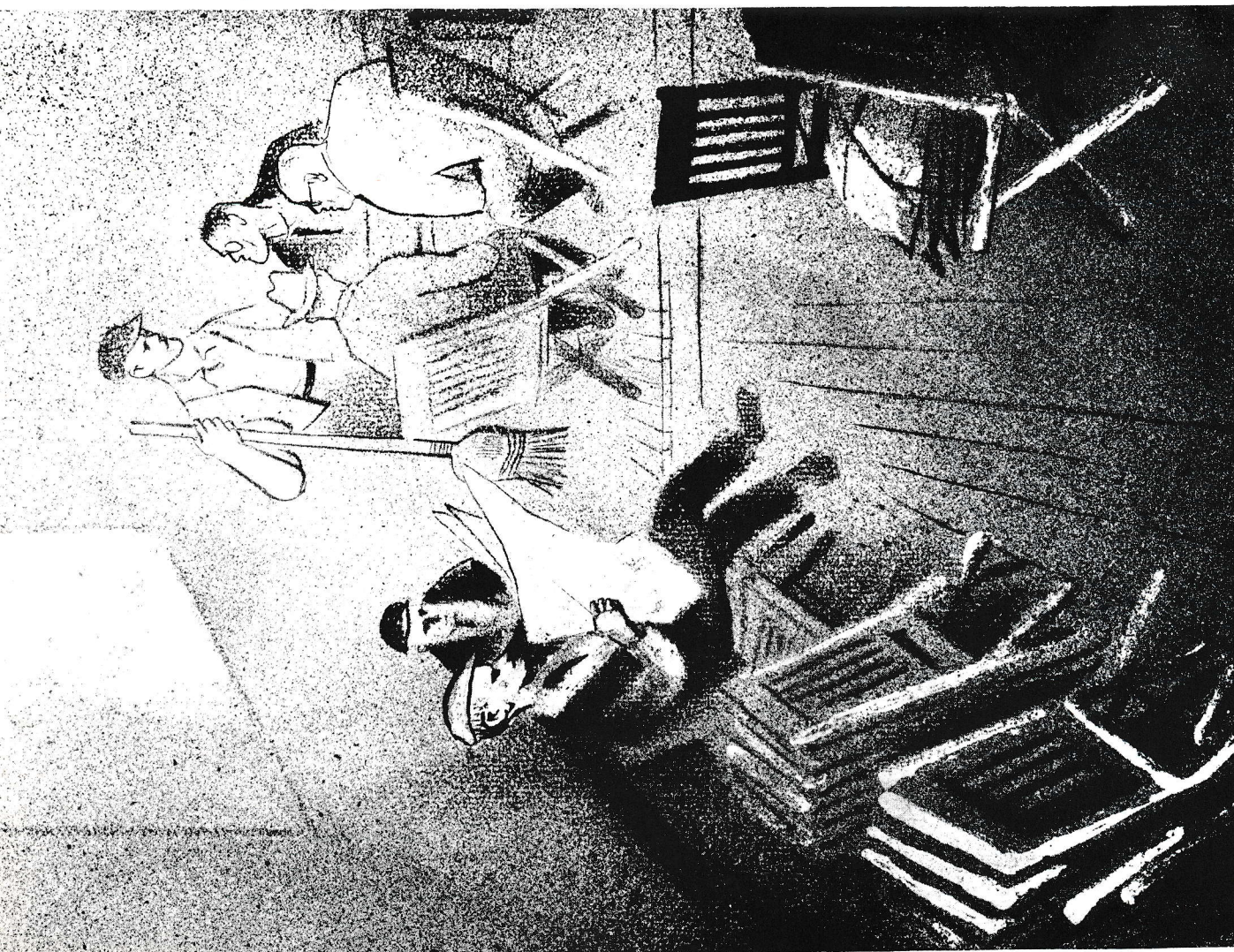
26 mars 1935 "New Masses"

William Gropper

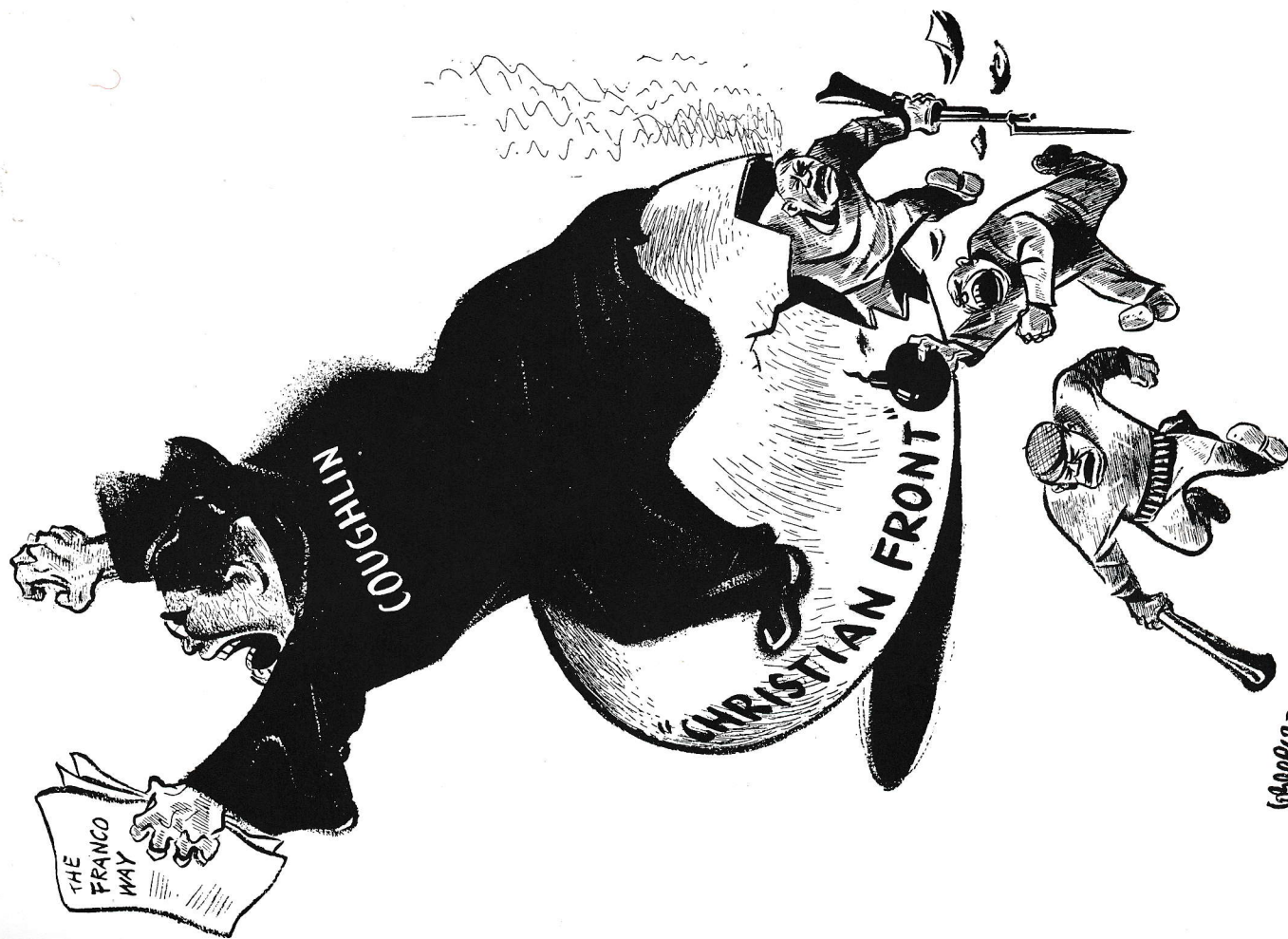
Juni 1932 "New Masses"

Union Hall

1 oktober 1935, Fackföreningsexpedition "New Masses"

Gruppen

30 januari 1940 "New Masses"

War

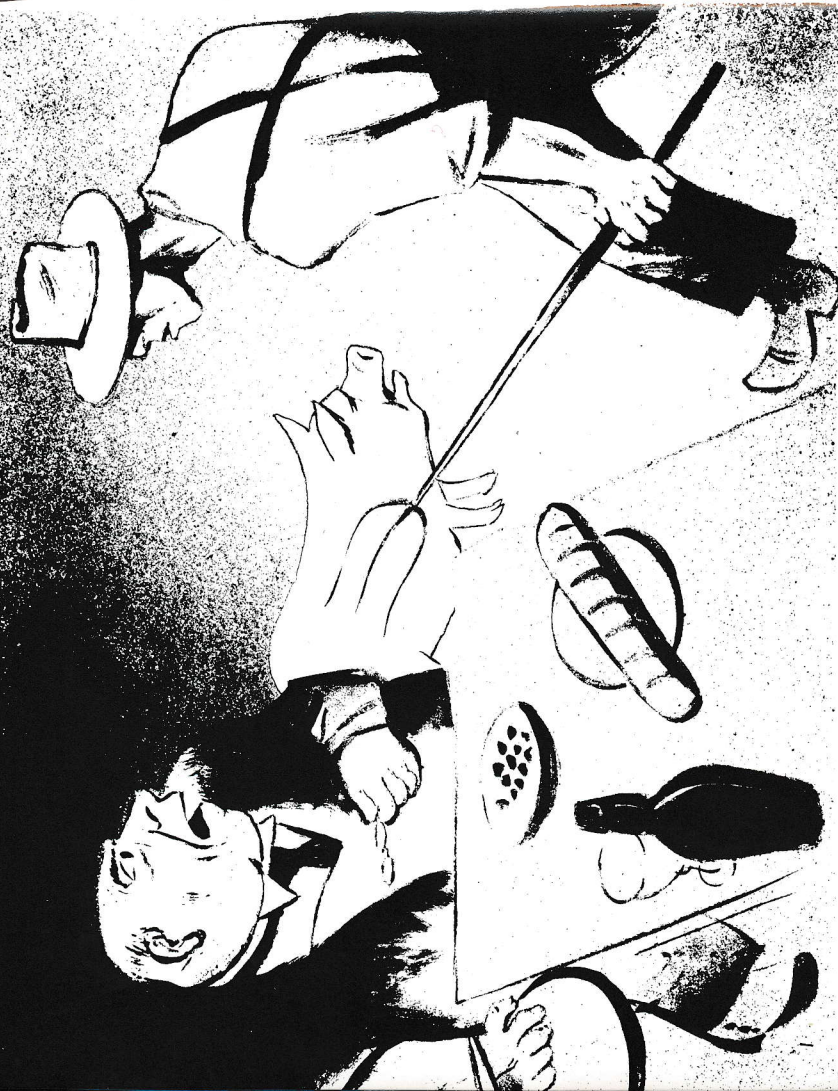
William Gropper

18 februari 1941 "New Masses"

Profile 50.

30 december 1941 "New Masses"

Välgörenhet

APRIL 23, 1946

15¢ In Canada 20¢

Vol. LIX No. 4

new masses

B. A. Botkin
Howard Fast
William Z. Foster
Roger Garaudy
Virginia Gardner
Helen West Heller
Tom McGrath
Anton Refregier
James B. Turnball
Charles White
Jay Williams

23 april 1946 "New Masses"

Domaren

Budkavle kommer! Budkavle går!

av Margareta Zetterström

□ Möten som traditionsmässigt hör hemma i Folkets Hus får numera hållas i andra lokaler. Margareta Zetterström ger ett exempel från Uppsala. När Dalaupprorets budkavle når Uppsala är det Missionskyrkan som öppnar sina portar.

I den expansiva industri- och universitetsstaden Uppsala har Folkets Hus nyligen renoverats och byggts om. Resultatet har blivit ett hus i åttioalets anda, estetiskt smakfullt, komfortabelt, luxuöst. Lokalyrorna har genom de höga renoveringskostnaderna trissats upp till en nivå som uteslänger alla penningssvaga. Folkets Hus, ursprungligen en plats för det arbetande folkets egna aktiviteter, har blivit en hemvist för de statsubventionerade och penningstima, ett konferenspalats dit även näringslivets organisationer hälsas välkomna.

Möten som traditionsmässigt hör hemma i Folkets Hus får numera hållas i andra lokaler. I höstas stod sålunda Jan Myrdal i Missionskyrkans predikstol och talade över ämnet "Sverige efter Palme-mordet". När Dalaupprorets budkavle några månader senare når Uppsala är det återigen Missionskyrkan som öppnar sina portar. Mötesarrangör är Svenska Lantarbatareförbundet avd. 47 och de som kommer med budkavlen är Åke Wiklund och Tony Söderberg, ordförande resp. vice ordförande i Saab-Scania verkstadsklubb i Falun, två stabila gubbs i medelåldern, den ene gråhårig och kal om hjässan, den andre med stålågade glasögon på näsan. De talar på sjungande dalmål, kryddar sin framställning med skämt om Stig Malm och andra höga herrar, utövar en folklig talekonst som väddar till åhörarnas förnuft och klasskänsla.

I Missionskyrkan möts denna afton människor från olika fackförbund, lågavlönade från både privat och offentlig sektor, löntagare som alla instämmer i de krav vilka, om man får tro näringsliv och LO/SAP-byråkrati, skulle kunna få hela Sveriges ekonomi på fall.

Enligt Maktens språkrör, Svante Nycander, chefredaktör på Dagens Nyheter, är Dalauppropet någonting som kan leda till "nationell olycka", en farlig upprorsrörelse som till varje pris måste förtigas i massmedia:

"Militanta revoltörer som Åke Wiklund finner alltid gensvar. Men utan stöd i de stora medierna får de ingen legitimitet i den breda fackliga opinionen och i allmänhetens ögon."

"Ett fåtal journalister på Rapport, Aktuellt, Ekot och de stora tidningarna kan sätta i gång en självgenererande process, som gör nästa avtalsrörelse till en nationell olycka innan den startat. Gör de en stor affär av 'upproret' blir upproret ett faktum."

Men vad är det då Dalauppropet handlar om? Hur ser de krav ut som massmedia, enligt Nycander, bör undanhålla allmänheten? Jag citerar ur det "Dalaupprop för rättvisa" som antogs på ett möte i Falun den 12 september:

"Minst 1000 kronor mer i månaden!
Mest åt de lågavlönade!"

Sverigefaktiskt inte kommer att krypa på knäna ifall dess arbetare får drägligare löner. Pengarna finns. Det gäller bara att omfördela dem. Löntagare skall inte behöva socialhjälp för att klara sig. De som arbetar måste någon gång få ett ord med i avtalsrörelsen.

När Åke Wiklund och Tony Söderberg talar öppnar sig en klassklyfta mellan facket vanliga medlemmar och dess högsta ledning, en klyfta som i Dalauppropets egen tidning uttrycks i frågan:

”Ska ett litet fåtal i LO- och TCO-toppen - med helt andra löne- och anställningsvillkor än de breda medlemsgrupperna - bestämma allt? Eller ska de som arbetar under avtalet få säga sista ordet och rösta om avtalet?”

Jag lämnar Missionskyrkan bakom mig i vinterkvällen och vandrar mot busshållplatsen. I fjärran anar jag konturerna av det lyxsanerade Folkets Hus, symbol för arbetarrörelsens förstehet. Det som Maktens män uppfattar som ”farligt” i Dalauppropets budkavle är naturligtvis att upproret kommer underifrån och därför är omöjligt att ”kontrollera”. Det är en folklig rörelse i vardande, en rörelse som, likt 1800-talets frikyrka, tydliggör Maktens/Sta-

tens sanna ansikte.
Budkavle kommer! Budkavle går! ●

Avtalen ut på omröstning!
Enighet mellan privat och offentligt anställda!
Nej till statlig inkomstopolitik!
Reallöneskydd åt alla!
Ettårsavtal!

Sju timmar för dagsarbete, sex timmar för skiftarbete!

Omfördelning till de arbetandes förmån!
Idel rimliga krav; krav som på intet vis kan resultera i ”nationell olycka”; krav som, om de förverkligades, tvärtom skulle leda till en rättvisare fördelning av välståndet och därmed större ”nationell lycka”.

Jag sitter en mörk vinterkväll i Uppsala Missionskyrka och lyssnar till Åke Wiklund, han som av DN utnämns till ”Sveriges farligaste man”. Wiklund är, om man så får säga, en mycket typisk svensk arbetare, slagfärdig, underfundig, klok som en räv, en man med glimten i ögat och ansatser till mage. Jag försöker förstå vari hans ”farlighet” består. Wiklund är en av nio fackliga förtroendemän vilka utsetts till kontaktpersoner för Dalauppropet. På möten runt om i landet punkterar han de officiella ekonomernas ”sanningar”. Mot Näringslivets Ekonomifakta ställer han Dalauppropets Ekonomifakta, vederlägger sambandet lönehöjning - inflation, påtalar att

Rewi Alley

Tidigt på morgonen den 27 december 1987 avled Rewi Alley på sjukhuset i Beijing. Han var 90 år gammal och trots de senaste decenniernas många sjukdomar - sockersjuka och hudcancer och dåligt hjärta - hade han arbetat in i det sista. I sextio år hade denne nya zee-ländare deltagit i det kinesiska folkets befrielse. Han var en av de personer som inspirerat Mao Zedong. Med sitt arbete för de folkliga industrikooperativen under motståndskriget mot Japan gav han exempel åt Mao Zedong i den kamp för folkkommunreformen och den skolform Rewi Alley skapade i Sandan blev en föregångare till den kulturrevolutionära skola som inte var en mandarinatets lärdomsindustri utan en folkets kultur.

Sist jag träffade honom såg han med visst vemod på utvecklingen i Kina. Han var inte besviken. Han - liksom Mao Zedong - litade på folket och han var viss om att de nu härskande "kapitalistfarar-tendenserna" oundvikligen skulle brytas i kommande omvandlingar. Folket är ju den drivande kraften. Men han insåg också att detta skulle ske när han själv var död och borta och inte

längre kunde delta i det nödvändiga arbetet.

Han hade i sitt testamente skrivit att det inte fick förekomma några begravningsseremonier eller hållas några minneshögtider efter honom. Han ville brännas och hans aska skulle strös över fälten i Sandan i Gansu. Vid den skola han där hade grundat.

Ceremonierna kring hans bår blev också relativt måttliga; det kom stora kransar från alla de kinesiska ledarna och från Nya Zeelands premiärminister och många personligheter samlades för att betyga den döde sin respekt. Det var sorgemusik men inga tal hölls.

Två av Rewi Alleys många böcker har getts ut på svenska:

Rewi Alley och Hans Miller.
Västerlandets imperialism i Kina under 400 år. Gidlunds 1973.

Rewi Alley. *Skapande utbildning. Erfarenheter från Sandan i nordvästra Kina.* Gidlunds 1979.

I Förr och Nu medarbetare han i nr 1 1982: *Om träd och erosion i Kina.* Till Förr och Nu lämnade han mig sedan dessa texter.

Gun Kessle

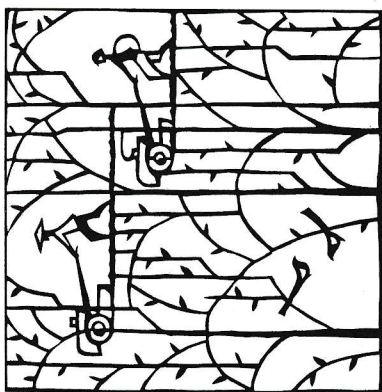
Första Gung Ho-kooperativet i Beijing

av *Rewi Alley*

□ Rewi Alley skriver här om den nya Gung Ho-rörelsen i Kina och dess första kooperativ i Beijing, där de flesta av medlemmarna är invaliderade. "När jag tillbringade en eftermiddag med dem alla, kände jag att här fanns det bästa av andan från gamla Gung Ho och från kämparna från Motståndskrigets dagar", skriver Rewi Alley.

Man blir oerhört imponerad av att se stora nyanläggningar: en väldig bro - en järnväg genom en gång otillgängliga berg och över djupa floder - stora automatiserade fabriker, datoriserade och effektiva; men idag, när jag gick genom ett trångt kvarter i Beijing, lerigt efter våregnet, för att besöka medlemmar i det första Gung Ho-kooperativet i Beijing, träffade jag på ännu ett epos över mänsklig anstränging. När jag mötte den lilla gruppen invaliderade människor som skapade ett nytt sätt att göra saker tillsammans, rördes jag av känslor av beundran och aktning för den lilla skara på nio personer som tillsammans övervann sina många svårigheter genom arbete i endräkt. Rullstolarna som de kommit i stod parkerade i utkanten av kvarteret. Sju av de nio är invaliderade; fyra, inklusive ordföranden och kassören, är kvinnor. Så finns där en äldre

kvinnor som halsade med kraftigt handslag; hon är en pensionerad kader som fungerar som rådgivare och hjälper till på alla sätt. En annan frivillig rådgivare är också en pensionerad gammal Gung Ho-man. Ordföranden verkade mycket effektiv och ha alla detaljer på sina fem fingrar. För tillfället arbetade gruppen med en beställning på pappersklipp fästa på kort för nyårshälsningar. Kooperativet har ännu inga arbetslokaler och arbetarna måste färdas ganska långt på starkt trafikerade gator i sina handdrivna rullstolar för att komma till mötesplatsen; men deras själ är klar som en fjällback som sjunger när den stänker över klipporna. Eftersom de ännu inte har resurser för marknadsföring, måste de anta de priser affärerna är beredda att betala för produkterna. Det har inte varit lätt för dem att komma så långt tekniskt, men genom övning och uppmuntran

har framstegen varit anmärkningsvärt snabba. Den 19 mars i år höll de sin officiella invigningsceremoni i vilken jag beklagligtvis inte kunde delta. En av medlemmarna sade: "Vi vill hjälpa andra att lysa upp sina liv och vi är tacksamma när andra hjälper oss!" En annan sade: "Arbetare i fabriker, där de har kort arbetsstid och god lön, ser säkert ner på oss. Vi kan ännu inte erbjuda medicinsk hjälp eller daghem för barnen, men när fler kooperativ bildas och förbund upprättas kommer vi att kunna göra mer!" Utan ens ett gemensamt arbetsrum hade förvisso viljan att lyckas. Vi inser att alla medlemmar har en andel i ett Gung Ho-kooperativ som inte behöver en chef tillsatt av ägarorganisation. Det är en grupp som banar sin egen väg framåt och tar fullt ansvar för vinster och förluster. De lär sig hela tiden och förbättrar sin organisation allteftersom. Visserligen är de fattiga på pengar men de är rika i självet vilket kommer att hjälpa dem att segra. I sitt kooperativ kan de ge uttryck för sin skaparförmåga. De har gjort pappersdrakar, pappersklippbilder, tygtryck i indigoblått osv; deras frivilliga tekniker ger hela tiden värdefulla förslag som är till stor hjälp.

Gung Ho - En ny ansats

Vad skall den Nya Gung Ho-rörelsen för Industri-kooperativ göra? På vilket sätt är den Ny? I första hand skall den främja arbetar-kooperativ som är verkligt kooperativa i ordets vedertagna internationella mening: med medlemmar som är delägare, kooperativet som själv äger allting och är ansvarigt för alla vinster och förluster, gruppen som utser sina egna funktionärer och inbjuder vilka de vill att bli

tekniska rådgivare.

Sedan kooperativet upprättats kommer det i början att finnas många svårigheter att övervinna. Ibland blir det svårt att få formellt tillstånd för verksamheten. Så är det svårigheterna med lokaler, råmaterial, marknadsföring och leveranser. När gruppen övervinner dessa, växer den gemensamma tillförsikten och förtroendet såväl som kraften att möta nya problem. Med förbättrad ekonomi kommer kooperativets inflytande att spridas och andra kooperativ att bildas. I den gamla Gung Ho-rörelsen under Motståndskriget upprättades då förbund som kunde hjälpa till med marknadsföring och leveranser, kreditmöjligheter och de medlemsförmåner som arbetare i storindustrin har.

Endast om kooperativet hårdnackat håller fast vid kooperativa principer kan det emellertid hoppas om att lyckas och sprida sitt inflytande för att hjälpa dem som är i behov av det. Det kinesiska folkets skaparförmåga är en enorm kraft och Gung Ho-rörelsen är bäst lämpad att till fullo tillvarata den, att verkligen ge den utlopp.

Gung Ho med sin uppfordran att arbeta tillsammans för att nå en bättre utkomst har en världsomfattande dragningskraft. Det enkla tillkännagivandet att Gung Ho-rörelsen hade återupptått i Kina rapporterades snabbt i många länder.

Gung Ho har en mycket liten stödorganisation - de vill inte bygga ännu en byråkratisk struktur - men med den kan mycket göras för att hjälpa nya kooperativ att övervinna svårigheterna i början. Intresserade vännar kan också bidra med hjälp på ett eller annat sätt eftersom Gung Ho är en folkrörelse som syftar till att ge full sysselsättning till de många som behöver och välkomnar det. Med sin stabiliserande inverkan kan den ge ett mycket betydelsefullt bidrag till ett moderniserat Kina. Inte en organisation för den individuella roffaren, som redan har ett ganska brett område för sina aktiviteter, utan för massan av vanligt folk för vilka idén att arbeta tillsammans har en kraftfull och tröstande lockelse. ●

De samtida borgerliga intellektuella och sveket mot förnuftet

av Jan Myrdal

□ Paul Johnson, tidigare känd som brittisk vänsterintellektuell, är författare till en bok med titeln *Moderna tider*. Den har nyligen översatts till svenska och givits ut på Ratios förlag. Professor Stig Strömholm har skrivit ett uppskattande förord till boken, som dock här kritiserar skarpt av Jan Myrdal. Myrdal gör gällande att Johnson antingen är idéhistoriskt okunnig eller skriver mot bättre vetande.

Den är 942 sidor tjock och inleds av Stig Strömholm. Och denne svenske professor och prorektor, denne kapten i pansartrupperna och samlare av hedersuppdrag skriver i detta företal på fullt allvar att:

"Johnson hör som historiker hemma i Thukydides och Gibbons andliga familj." (s. 18)

Prorektorn ute på den uppsvenska slätten hävdar att han:

"... tänker ofta, vid läsningen, på den knivskarpe, otålige och inför allts nonsens ursinnigt bistra 1600-talsfilosofen John Hobbes..."

Ty, skriver han:

"Johnsons *Moderna tider* är enligt min mening en lysande bok."

Men det är den inte. Den är en riktigt dålig bok.

Visserligen står Stig Strömholm sedan länge ivrigt trampande i Svenska akademins förgård men även en sådan sent borgerlig svensk professor och ledamot av det vetenskapliga rådet som bildats för *Ratio* inom *AB Timbro* som ägs av *Näringslivets fond* borde hålla sig med några krav på intellektuell kvalitet. Det räcker inte att bara ställa sig in hos principalerna i SAF.

Den som offentligen förmår skriva att Paul Johnson hör hemma bland Thukydides och Gibbon saknar intellektuellt ansvar. Det vet man säkert också på Blasieholmen.

Och den nutida jurist som finner Hobbes, han som sökte ge absolutismen naturrättslig grund, föredömlig bör vi som är folk, *peuple*, ordentligt hålla på käpplängds avstånd.

Nej, Stig Strömholm bör med detta företal sett till att han inte kommer till sin drömda himmel. Inte ens till Svenska akademien duger den som har så dåligt omdöme och så bristfällig över-

blick.

Fast runtom i de samhällsbevarande medierna har samhällsbevarande intellektuella med Strömholm följt SAF i spåren och funnit Johnson god att läsa. Det säger något om det samtida borgerliga själslivets eländighet. Paul Johnson är nämligen intellektuellt usel och det oavsett om man iaktar honom från konservativt eller revolutionärt håll.

Men vad är då det dåliga med denna på ledarsidor och i understreckare hyllade bok?

Grundläggande är att Paul Johnsons bok står vid sidan om den förnufts intellektuella tradition som en gång var bourgeoisie. Det finns spekulativa och idealistiska historiker som Arnold Toynbee vilka står på gränsen till oförnuft. Det finns sådana som Oswald Spengler som överskridit denna gräns. Men det skulle inte gå att byta Thukydides och Gibbon mot Toynbee och Spengler och hävda att Johnson tillhörde Toynbees och Spenglers andliga familj. För att finna hans familj tvingas man gå vidare från Spengler till Alfred Rosenberg och *Der Mythos des 20. Jahrhunderts*. Det systematiskt och ondsamt floskulösa bortom möjligheten till en förnuftig diskussion.

Paul Johnsons bok fylls av märkvärdiga konspirationsteorier. John Maynard Keynes var död och ungicks i en intellektuell böckrets och han var talesman för det försåtliga antietablissemanget. Så undergrävd imperiet och Västern. Bögars inflytande spelar överhuvudtaget stor roll i Johnsons föreställningssvärld.

Om bögar i Johnsons uppfattning är farliga så var Marx urond och marxister är i Johnsons värld vad jesuiter var för Topelius i *Fälskärns berättelser*. Det han skriver om Marx är okunnigt eller vilseledande. Antingen är Paul Johnson så idéhistoriskt obildad att han på allvar tror att Marx "uppfunnit" borgarklassen och då har han ingen talan eller också litar han på att läsarna inte kontrollerar honom och då är han ett skrivvarhjon.

Att han låter Darwin bestämma klasskampen åt Marx (och därmed upprättat en brygga mellan marxism, biologism och rasism) är både

grovt felaktigt och ett öppet förakt för de stora borgerliga klassiker på vilka Marx byggde.

Det är ett skrivande på Alfred Rosenbergs nivå ty även om Paul Johnson liksom före honom Rosenberg skriver ur djupet av sin egen okunnighet är det skrivna sakligt felaktigt på ett för den skrivande kontrollerbart sätt. Alltså ett skamligt skrivande.

Sida upp och sida ner fördom, okunnighet, sakfel och skeva resonemang. Men - liksom i fallet Alfred Rosenberg - rör det sig om medvetet utnyttjade och inriktade fördomar, sakfel och skeva resonemang. Paul Johnson utnyttjar sin okunnighet - om han nu verkligen är okunnig - i bestämt syfte.

Tag exemplet Indiens frigörelse. Paul Johnson kallar den stora *Quit India*/kampanjen: "En revolutione 1942 som fick mycket kient stöd". Där juger Paul Johnson medvetet för att vilseleda läsarna. Han är i den situationen att han vet att resningarna 1942 var de mot britternas värde farligaste sedan 1857. De visade att britterna inte längre kunde härska. Den medvetna politiska lögnen alltså.

Avsnittet om Gandhi är motbjudande. Gandhi sågs ha många av Hitlers drag och han förklaras genom att: "På Gandhis lokala språk, gujarati, betyder namnet 'specerihandlare'. Både han och hans mor, från vilken han ärvt sin kroniska förstoppning, var besatta av kroppens funktioner och av intagandet och utsöndrandet av föda. Denna mani intensifierades i London, där han började röra sig i vegetariankretsar."

Ja, den som läser Gandhis självbiografi kan på första raden läsa att släkten Gandhi tillhör Bania-kasten (köpman) och ursprungligen tycks ha varit livsmedelshandlare fast de senare tjänat som höga ämbetsmän; på nästa sida beskriver sedan Gandhi sin älskade och djupt religiösa mor och hennes stränga religiösa fästor. Men detta omskrivs av denne osmaklige imperie-Streicher till ett *Der Stürmer*-språk!

Så går det vidare i en blandning av sakfel och förvridna resonemang. Rasism. Folkförakt. Det finns dock positiva gestalter också hos Paul Johnson: Coolidge, Harding, Petain, Franco. Till och med Pinochet stryks medhårs. Detta

säger mycket om kapitalistklassen och dess ideologi. Ty det är med böcker som denna som SAF söker vrida om och likrikta det allmänna medvetandet. Detta är den lektyr SAF sprider bland lärare och ledarskribenter.

Jag har i denna anmälan inte bara nämnt professor Stig Strömholm. Jag har skrivit att hans företal är intellektuellt ohederligt, att det tyder på en grundläggande brist på vetenskaplig moral och att han således är en man utan ära. Det har inte med hans politik att göra. Det finns såväl konservativa som liberala och marxistiska akademiker som varken är intellektuellt ohederliga, lider brist på vetenskaplig moral eller saknar ära. Man blir inte ett få bara för att man tar annat parti. Men man blir det när man sviker.

OM jag skreveså om någons privatliv vore det straffbart. Men nu rör det sig om professor

Strömholms intellektuella ansvar för sina ord om Paul Johnsons eländiga machwerk. Därför vill jag att han svarar. Gör han det i Sv. D. kommer jag att bryta min publiceringstynad i den tidningen för att göra upp med honom. Svarar han inte skall jag ta denna text i bokform så han får den efter sig in i döden så som professor Landqvist fått våra ord efter sig som eftermål. Det bör i den intellektuella allmänpreventionens intresse nämligen vara kännbart litterärt straff på att gå i god för en Paul Johnson.

Paul Johnson. MODERNA TIDER. Företal av Stig Strömholm. Övers. Birgitta Eriksson och Sven Eriksson. Ratio 1987.

Palmemordet och rättsröten

av Marianne Fors

□ Marianne Fors skriver om Thomas Kangers bok "Mordet på Olof Palme, utredning på villospår": "Bit för bit frilägger Thomas Kanger det nästan motbjudande efterspelet till Olof Palmes död, rättsröten".

Nu har det snart gått två år sedan Olof Palme mördades och någon mördare har ännu inte avslöjats. Vi är många som engagerat oss i det ovanliga spaningsarbetet.

Frågorna oroar. Märkliga överväganden och tvetydiga ställningstaganden verkar ligga till grund för polisens arbete. Olika hypoteser avlöser succesivt varandra och styr spaningarna.

Under drygt ett år spreds en kall och kuslig dimma av lögn, förtal och tillrättaligganden från spaningshögkvarteret, det s k Palmerummet.

Thomas Kanger gör i sin bok Mordet på Olof Palme, Utredning på villospår (Ordfront 1987), en systematisk genomgång av polisens arbete från det att Hans Holmér personligen tilldelas hela makten över utredningen på förmiddagen den 1 mars 1986, knappt tolv timmar efter mordet, och fram till och med den 10 september 1987.

Holmérns två huvudspår, 33-åringen och den kurdiska organisationen PKK, blir utförligt granskade. Båda visar sig vara teoretiska konstruktioner utan påtaglig förankring i spaningsresultat eller i iakttagelser från mordplatsen.

33-åringen grips första gången redan lördagen den 8 mars och förhörs om vad han

Kurdistans Arbetarparti (PKK). Chefsåklagare K. G. Svensson byts ut mot överåklagaren i Stockholm, Claes Zeime. Den 17 juli proklamerar Hans Holmér kurderna som det nya huvudspåret och fram till den stora razzian den 20 januari 1987 kommer hela spaningstruppen att vidgas mot dem.

Avskiltigt blandar Holmér samman uppgifter från en SÄPO-utredning 1984 med spaningarna efter Olof Palmes mördare två år senare. Detta blir inledningen till att hela spaningsarbetet går över styr. SÄPOs terrorist-utredning har uppenbara och ensidiga politiska övertoner samtidigt som den saknar varje spår av normalt polisarbete. Inte en enda detalj i Holmérns teori, om hur mordet planades och utfördes på PKKs order, har stöd i de fakta som spaningarna gett. Det hela är en teoretisk konstruktion utan förankring på mordplatsen och utan anknytning till mordoffret.

Trots detta löper jakten efter Palmes mördare vidare enligt en trestegs-modell: intensiv spaning, gripande, utredning.

Först skall man genom förhör och trakasserier göra kurderna mörra för att sedan, enligt Holmérns tanke, i ett enda stort svep gripa så många som möjligt och provocera dem att lämna uppgifter. Polisens agerande är här i vissa fall olagligt och hela tiden oansändigt. Den 5 mars kommer polisen ytterligare en gång till en eventuellt misstänkt kurd bostad. Rikskriminalens folk sätter handklovar på hela familjen, man, hustru och fyra barn, och för dem inför grannarnas blickar ut till de väntande bilarna. Två av barnen är minderåriga. På polistationen skiljer man barn och föräldrar. Efter tio timmar släpps de. En annan kurd, som driver en livsmedelsaffär i Eskilstuna, tvingas efter upprepade och provocativa polisgripanden till konkurs. Holmér siktar till en början mot nästan 200 kurder i Sverige. Den 20 januari når jakten sin kulmen när flera kurdiska familjer tvingas uppleva hur ett femtontal poliser stormar in hos dem med dragna och osäkrade vapen. Mer än ett halvt år ägnas nästan alla polisresurser i spaningarna efter Olof Palmes mördare åt ett tvivelaktigt spår. Det är denna

strategi som senare gör att chefsåklagare Solveig Riberdahl faller ytrandet: "Vi skall inte ha några chilenska fotbollspaner i Sverige".

Den 27 januari släpps kurderna och sex veckor senare avskrivs målet av chefsrådmann Mikael av Geijerstam.

Vid sidan av sin genomgång av de båda huvudspåren redogör Kanger för flera mindre spår i spaningarna efter Olof Palmes mördare, t ex polisspåret, Iran/Irakspåret, Boforsspåret och Algernospåret. Dessa har inte fått samma uppmärksamhet i pressen och inte lika stora resurser från polisen. Nästan genomgående har politiska hänsyn styrt polisens arbete. Några exempel: Lisbeth Palme, som ju torde vara huvudvittnet, förhörs av Holmér personligen, men av misstraktad och politisk hänsyn undviker han att pressa henne, att ställa motfrågor. Han förhör inte en änka till en mördad make utan en före detta statsministerfru. Den s k Grandmannen söks inte effektivt förrän Hans Holmér avlägsnas från sin post. K. G. Svensson vill att man skall genomföra en omfattande sökning efter riksskottmärken på mordplatsen för att få veta hur mördaren sikat. Ännu på sensommaren 1987 har undersökningen inte utförts.

Bit för bit frilägger Thomas Kanger det nästan motbjudande efterspelet till Olof Palmes död, rättsröten. Det finns flera skäl att här citera Kangers sammanfattning:

"De felgrepp i utredningen som Holmér administrerade var varken misstag eller slumpartade. De var i flertalet fall resultatet av medvetet fattade beslut. Ett beslut om att inte söka en misstänkts alibi vittnen är inte tecken på inkompetens, det är sabotage. Slutsatsen av hela detta resonemang är att Holmér valde att inte söka Olof Palmes mördare. Det var ett medvetet, övertänkt val."

Man kan spekulera över det rimliga i denna slutsats, men den ligger helt i linje med det material som efter mordet presenterats av massmedia. Hur det kunde bli så är tills vidare öppet för diskussion. Alldeles uppenbart är emellertid att Hans Holmér själv inte hade makt och myndighet att genomföra sin utredning.

Det var regeringen som, via före detta justitieminister Sten Wickbom, gav honom uppdraget. Och genom sina två representanter i spaningsledningen, Klas Bergenstrand och Kurt Malmström, var Wickbom hela tiden direkt informerad om spaningsarbetet.

Flera undersökningskommissioner har tillsatts för att granska skeendet efter mordet på Sveriges statsminister. Men den ena efter den andra skyndar sig att begrava ärendet. Efter JO:s aningslösa acceptering av rättsövergreppen kan man ana en mörk framtid.

Thomas Kangers gedigna sammanfattning av spaningarna efter Olof Palmes mördare är viktig och nödvändig litteratur för alla som vill förstå det offentliga spelet efter mordet. Han bidrar avgjort till att förklara de underliga turlerna i polisens agerande och sätter in dem i ett

sammanhang.

När det gäller mord på kända personer, skriver Kanger, är det inte alls ovanligt att falska erkännanden görs av personer med förvrängt psyke. Chansen att binda någon vid mordet på Palme har blivit minimala. Antag att någon erkänner att han avlössat det dödande skottet. Möjligheten att binda denne vid brottet är mycket, mycket liten. Detta är det bestående resultatet av Hans Holmér's idoga verksamhet.

Thomas Kanger. MORDET PÅ OLOF PALME. Utredning på villospår. 204 s. Ordfronts förlag 1987. Pris: ca: 152:-

ISBN 91 7324 298 5

BOKANMÄLNINGAR

grafisk form: Gunilla Karlsson

Ansvariga:
Lars André
Marianne Fors
Fridhemsgatan 46 B
852 42 SUNDSVALL

Tel. 060-11 70 24

Ill. Kaj Stuart-Beck

Lars Ahlin. DIN LIVSPRUKT. 614 s. Bonniers 1987. Pris: ca 187:-

Huvudpersonen Johannes behöver inte grubbla över hur han ska klara det dagliga, varken ekonomiskt (miljonär) eller praktiskt (hushållerska). Han kan använda tiden till läsande och långa diskussioner med vännen Osten.

Johannes/Ahlin tar upp viktiga frågor som människans godhet och jämlikhetens möjligheter. Han diskuterar Nietzsche och Kirke-

gaard. Marx och Sartre avfärdas snabbt, medan Merleau-Ponty får större plats.

Livets mening för Johannes är att årligen sända några miljoner till läkareteam i Afrika. Detta fortsätter han med även efter han träffat sin kärlek, Lisbet. Samlivet slutar i en katastrof som står i samklang med det mörker som genomsyrar berättelsen: "att vara klädd i kött slutar alltid i fiasko".

Inte blir man stärkt i sin tro på människans möjligheter, men man har fått en del att fundera på.

Catrin Rönmark

Gunnar Brusewitz. CARL VON LINNÉ. En introduktion till skrifterna. 253 s. Gidlunds 1987. Pris: ca 140:-

ISBN 91-7844-025-4
Några citat ur Brusewitz' bok om Carl von Linné lyder: "Ju mer man läser om Linné, desto gåtfullare och mer sammansatt framstår han..." "Vad som i hög grad bidragit till Linnés odödliga minne är hans språk." "...valet bland pärlorna i hans verk måste ofrånkomligt bli starkt personligt".

Urvalet är brett. Kanske saknar man exempel på Linné som brevskrivare. Drygt tjugo sidor ansåls åt noter och förklaringar.

Stig Granqvist

Nawal El Saadawi. OCH TIDEN STÅR STILLA VID NILEN. Övers. Ingvar Rydberg. 160 s. Ordfront 1987. Pris: ca 137:-

ISBN 91-7324-287-X
Samhällsförhållanden och sociala klassklyftor blottläggs på ett ypperligt sätt i den egyptiska författarinnan Nawal El Saadawis roman om bondkvinnan Zakia och hennes familj.

Ute på fälten i den lilla byn vid Nilen arbetar kvinnor och män från soluppgång till solnedgång. Deras liv bestäms av omdan, byhövdingen, som till sin hjälp har polischefen och moskén imam. Tillsammans representerar dessa män den världsliga och den religiösa makten. "Regeringen är vi själva och vi är grunden till den också", påpekar polischefen.

Omdan och hans män härskar över böndernas arbete och kroppar, över deras liv och död. Förtrycket har ett ansikte.

När man läser *Och tiden står stilla vid Nilen* står tiden stilla. Redan första kapitlet pockar på fortsatt läsning, och tillsammans med Zakia drivs man vidare mot hämnaden.

Marianne Fors

Per-Gunnar Evander. MÖRKRETS LEEN-DE. 191 s. Brombergs 1987. Pris: ca 162:-

ISBN 91-7608-345-4
Per-Gunnar Evander måste vara den mest svenske av alla våra författare. I hans böcker träder oss folkhemmet till mötes i sin negativa form. Där finns ensamheten, alkoholismen, kontaktlöshet och främlingskap mellan generationer, individer och klasser.

I denna nya roman, om en man som genom en väns död konfronteras med sitt förflutna och sin ungdomskärlek, finns alla dessa den evander-ska prosans karaktäristiska egenskaper förträdade i rikt mått.

Evander är förvisso ingen modernist. Hans romankonst tar avstamp i den verklighet som omger oss, inte i den dunkla teckentydskonst som under namn av postmodernism och intertextualitet grasserar bland de litterära koterierna.

"Jag lyssnar på tystnaden, smakar på den och letar i den." Det är ett citat ur romanen men kunde också gälla som litterär självdeklaration av Evander.

Kent Begler

Ragnar Järhult. SNIGELPOSTEN. Berättelser. 159 s. Carlssons 1987. Pris: ca 132:-

ISBN 91-7798-134-0
Ragnar Järhult är en av de bäst skrivande yngre arbetarförfattarna. *Snigelposten* är dock ingen uppbygglig bok. En väldäkt i ett omklädningsrum, arbetare letar gamla porridningar att runka med, knullar sin katt, undrar vad det är för skillnad mellan horan på Tysklandsresan och kvinnan som väntar på att han ska komma hem till henne med sprit.

Några undantag finns: berättelser om en syndikalists 30-åriga personliga strejk mot ett rationaliseringsavtal, om en på jobbet svårt bränd arbetares möte med en försäkringstjänsteman, och - den bästa - om en gammal arbetares tankar om sitt liv efter att ha bedömts som onödig efter rationaliseringar.

Järhult skriver att det inte finns några arbetets hjältar - och att det vimlar av dem. Så här ömkliga och sjuka är dock varken dagens eller dagens hjältar.

Åke Johansson

Yasar Kemal. MAGREMEDS HÄMND. Övers. Mats Löfgren. 617 s. Gidlunds 1987. Pris: ca 240:-

ISBN 91-7844-0971
I *Magre Memeds hämnd* återkommer huvudpersonen från Yasar Kemals tidigare romaner *Låt tistlarna brinna* samt *Och de brände tistlarna*. Men här är det mera myten om honom än han själv, fattigpojk i Anatolien, Turkiet, som är huvudperson. Inget rövårdåd utförs, utan att man tror det vara Memeds verk, inget rövarband förintas utan att man tror att Memed är död, och man jublar eller förtvivlar, beroende på vilken inställning man har till honom. Vittnesmål om hans utseende och handlingar skiftar och är helt motsägande. Existerar han verkligen? Ett sällsamt spel kring Memed utspelas, med förbund och intriger, för att rädda eller förgöra honom.

Kemals stil är dramatisk, livfull och medryckande. Trilogin om Memed och turkiskt liv på Anaturijs tid är härmed fullbordad.

Kurt Hedberg

Ingmar Nylund. UNDERBARA KAOS. 235 s. Bonniers 1987. Pris: ca 147:-

ISBN 91-0-047208-5
Bokens jag i Ingmar Nylunds debut *Underbara kaos* arbetar vid det löpande bandet i en bilfabrik, ett arbete som han uppfattar som monotont och otillfredsställande. Man får följa hans resor och förflyttningar genom olika miljöer: ett kraftverk, en storstad, en lantlig idyll etc. Kanske i verkligheten, kanske bara i hans inre, kanske en blandning av båda - var gränsen går är omöjligt att avgöra. Boken är till stor del en allegori - blandning av dröm och verklighet, mera en filosofisk essän än en roman. Titeln underbara kaos är drömmen om återupprättandet av arbetets ära och värdighet. En myllrande, mångordig, kaotisk bok - som nog kan läsas på flera sätt.

Kurt Hedberg

Pablo Picasso. JE SUIS LE CAHIER, PICASSO SOS SKISSBÖCKER. Kommentarer av bl.a. Carmean, Rosenblum, Reff, Krauss, Hunter, Schiff, Gilot, Marks. Övers. Benkt-Erik Hedin. 349 s. Författarförlaget 1987. Pris: ca 480:- (häftad)

ISBN 91-7054-539-1
Hunter skriver om Picasso under kriget: "Synnerligen märkligt är det abrupta och oroande skiftet av bildvärld till variationer över en dödsballe, mellan 11 juni och 26 juni. De tio följande bilderna i skissboken (med två undantag i ett mer eklektiskt och dekorativt manér på sidorna 10 och 17) är laveringar som förmedlar känslan av att de gjorts efter studier av ett kranium även om det även här finns tillfälliga, överraskande påminnelser om Dora Maars stora hår, glasartade blick och spända ansikte." Ibland ligger orden som en himna över Picassos bilder. Understundom är utgångspunkten klarare, renare, tydligare - ja - bättre än det färdiga verket.

Lars André

Alberto Moravia. BETRAKTAREN. Övers. Barbro Andersson. 197 s. Bonniers 1987. Pris: ca 155:-

ISBN 91-0-047347-2
Betraktaren är en mycket typisk Moraviaroman. I ett underfundigt triangelndrama mellan fadern - sonen - älskarinnan finns invända många av de trådar man lärt känna i den äldre författarens tidigare böcker. Det voyeuristiska draget, denna gång i förening med en påfallande och alldeles oreserverad erotisk exhibitionism; den knappa utmejslade dialogtekniken, som under sin logiska, nästan protokollliknande uppbyggnad avspeglar dunkla djup hos personerna; den roll författaren tilldelar undermedvetna föreställningar i spelet människor emellan - allt finns med, här betraktat i den hofulla bakgrunden av en annalkande kärnvapenkatastrof.

Ändå finns det något mekaniskt i det maskineri Moravia utnyttjar denna gång. Alltför mycket tycker man sig redan ha hört i någon av författarens tidigare romaner. En repris således; en roman som blott bekräftar bilden av sin författare i stället för att förnya den.

Kent Begler

Anton Nilsson. FRÅN AMALTHEA TILL RYSKA REVOLUTIONEN. 388 s. Tiden 1987. Pris: ca 167:-

ISBN 91-550-3292-3
Få svenska revolutionärer och socialist har fått sådana hyllningar i den socialdemokratiska pressen som nu 100-åriga Anton Nilsson. Men om samlingen ska fram beror det mer på ålder och kuriositet än enighet i åsikt.

Anton Nilssons klara klasständpunkt står långt från socialdemokraternas uppslutning bakom en allmän öppet borgerlig politik.

Till hans 100-årsdag gav Tiden ut en nyttgåva av Nilssons spännande berättelse om sitt unga liv, från uppväxten i Skåne, mötet med ungdomslisterna och tidningen Brand i Malmö 1906, till hemkomsten från Sovjet 1926.

Berättelserna både från fängelsestiden och från vistelsen i Sovjet är väldigt personligt hållna men innehåller ändå en mängd intressanta frågor kring den ryska revolutionens och den internationella arbetarrörelsens historia. Och framför allt är det väldigt levande beskrivet och en glädje att läsa.

Åke Johansson

Jean-Paul Sartre. DJÄVULEN OCH GUD FADER. Övers. och efterord Erik Wijk. 159 s. Cogito Bokförlag 1987. Pris: ca 55:-

ISBN 91-970962-0-2
Jean-Paul Sartres drama *Djävulen och Gud* fader utspelar sig i 1500-talets Tyskland. Det är bondeupproren och reformationen som präglar tiden. Jean-Paul Sartre grep sig med ohöglig frenesi och djupt allvar an moralens problem. Här laddar han den dramatiska texten med religiösa formuleringar. Kanske är det därför som man kan se Sartres nära släktskap med författarskap av Strindbergs typ.

Djävulen och Gud fader skrevs och uruppfördes 1951. Det är ett viktigt Sartre-drama fullt av snabba och träffsäkra Sartreformuleringar som nu för första gången finns på svenska. Det är bara att ta till sig.

"Gud får pröva mig så mycket han vill. Jag kommer aldrig att tvivla på vare sig honom eller mitt uppdrag. Och tvivlar han på mig, är han galen."

Lars André

Gunnar Brandell. STRINDBERG - ETT FÖRFATTARLIV. Första delen. Läroår och genombrott. 1849-1883. 355 s. Alba 1987. Pris: ca 200:-

ISBN 91-7458-892-3
Nu utkommer den första delen av Gunnar Brandells Strindbergsbiografi - del två och tre finns redan utgivna. I denna bok skildras Strindbergs uppväxt och ungdomstid fram till avresan från Sverige 1883. Då var Strindberg endast 24 år, men redan en etablerad författare med flera framgångar bakom sig.

Brandell har skrivit en lättläst men tämligen konventionell biografi. Framställningen blir - trots författarens kunskaper - inte alltid så fängslande och det beror förmodligen på ett distanserat förhållningssätt till studieobjektet, d.v.s. Strindberg. Skildringen är sval och lidelsefri - här finns inget märkbart personligt engagemang och det gör att Strindbergs egenart försvinner i den ordrika men tunna atmosfären i boken. I själva verkanalyserna kan det dock glimta till emellanåt.

Inga Sanner

Annie Cohen-Solal. SARTRE - ETT LIV. Övers. Agneta Westerdahl. Fotoill. 637 s. Bonniers 1987. Pris: ca 224:-

ISBN 91-0-047311-1
Annie Cohen-Solals Sartre-biografi måste ha träffat Karl Erik Lagerlöf rakt i solarplexus. Hans gubbsura recension i DN ("Ytligt om Sartre") säger ingenting om boken i fråga; desto mer om honom själv som kritiker.

Sartre - ett liv är en passionerad och engagerad biografi över en av 1900-talets största intellektuella personligheter, en skildring som ger hela den yttre ramen för författarskapet (den personliga miljön, samtidens politiska och sociala händelser, intellektuella impulser), en bok som - tvärt emot vad Lagerlöf påstår - leder läsaren rakt in i Sartres textvärld.

Nu återstår bara att utge alla de Sartre-verk som ännu inte föreligger på svenska (exempelvis den stora Flaubert-studien). Med tanke på den betydelse Paul Nizan haft för Sartres utveckling borde också Annie Cohen-Solals tidigare utgivna Nizan-biografi med det snaraste iklädas svensk språkdräkt.

Margareta Zetterström

Anne Delbée. EN KVINNA. Övers. Lena Fries-Gedin. Ill. 368 s. Forum 1987. Pris: ca 187:-

ISBN 91-37-09331-2
Vem var Camille Claudel? Systrar till författaren Paul Claudel, älskarinna till den store Auguste Rodin - men först och främst självständig och fri konstnär i sekelslutets Paris.

Hon var bara tonåring när hon antogs som elev hos den betydligt äldre Rodin. Camille var begåvad och gjorde flera uppmärksammade utställningar, men som kvinna hade hon svårt att vinna erkännande för sin konst, och framför allt att få inkomstbringande beställningar. Efter några decennier av självförbrännande arbete sattes hon på sinnessjukhus där hon tillbringade de tretio sista åren av sitt liv.

Teaterregissören Anne Delbée stötte på Camilles namn under arbetet med brodern Pauls texter. *En kvinna* är resultatet av hennes forskningar i ett tragiskt och oförjängt bortglömt konstnärssöde.

Eva Bäckstedt

Marguerite Duras. FÖRGÖRA, SÄGER HON. Övers. Marie Silkeberg. 96 s. Interlecture 1987. Pris: ca 152:-

ISBN 91-866008-29-0
Förgöra, säger hon handlar om passioner. Romanen har liksom många av Duras' självbiografiska böcker filmats och dramatiserats. Romanen består till övervägande del av dialog, till en mindre del av personbeskrivning. Miljön är ändå lätt att föreställa sig: ett hotell, en park, en matsal, tennisbanor, en skog.

Fyra personer tycks aldrig mötas trots försök att närma sig varandra. Elisabeth återhämtar sig efter en förlossning som förlöpte illa. Max väntar på sin hustru Alissa för att sedan resa på semester. Stein, som levt med olika kvinnor, har återvänt till hotellet där han en gång väntade på en kvinna.

Marguerite Duras distanserar sig från sina karaktärer. Hon låter dem tala i starka känsloladdade dialoger. Hon ger ingen nyckel till deras drama och boken lämnar inte läsaren någon ro.

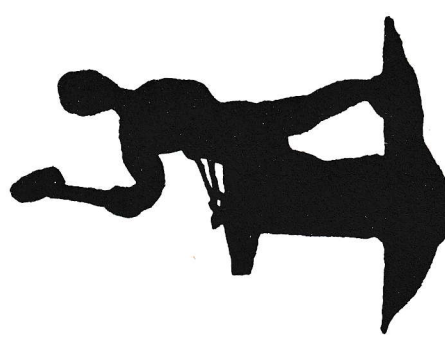
Philippe Grangé

Bengt Holmqvist. KRITISKA ÖGON - BLICK. Essäer, artiklar 1946-1968. I urval av Torsten Ekbohm och Olle Örrje. 611 s. Bonniers 1987. Pris: ca 272:-

ISBN 91-0-047230-1
Kritiska ögonblick innehåller ett urval artiklar från Bengt Holmqvists fyrtio år som kritiker. Några tidiga om Mailer och Södergran och Nietzsche är intressanta. Där finns ett engagemang, en berörhet om så bara i form av motsägelser, som inför Artur Lundkvist eller Evert Taube. Men mest är det så fint och så tråkigt och innehållslöst.

Bengt Holmqvist gillar ickerealister och ren konst, som inte "tyngs av innebörd". Att genomsköljas av en "stor känslas klarhet" av hur absurd, meningslös och ensamt livet är. Ju färre som förstår något dess bättre. Eller som Gunnar Björling tyckte, att den stora publiken var "så ytterst solkig".

Marie-Louise Persson

Göran Hägg. ANDERS OCH DAFNE. 316 s.

Wahlström & Widstrand 1987. Pris: ca 172:-

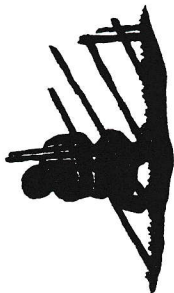
ISBN 91-46-15452-3

Göran Hägg har profilerat sig som den samtida svenska tjänstemannaklassens skildrare. I hans nya roman är huvudpersonen Anders projektledare för ett stort dataprojekt, förkortat DAFNE.

Historien om DAFNEs tillkomst, hotet mot dess fortlevnad och dess mirakulösa räddning är konstruerad enligt ett traditionellt recept för spännande berättelser, pedagogiskt redovisat i punktform i romanen.

Anders och Dafne är emellertid ett bevis så gott som något på att det inte räcker med dramatiska handgrepp för att skapa spänning. Hägg förefaller alldeles för svag för byråkratismiljön för att kunna vara effektiv som satiriker, och romanfigurerna är håglöst porträtterade och lika blodfattiga som DAFNEs ordbehandlingsprogram.

Eva Bäckstedt

HOTEL ÖRNSKÖLD - polsk dikt och debatt, nr 1-3. Redaktion: Anders Bodegård, Maria Borowska, Lars Kleberg, Agneta Pleijel och Jakub Swiecicki. 112 s. vardera. Ordfront/Polisk-Svenskt Kulturcentrum 1984, 1985 och 1986. Pris: ca 50:-, 55:- och 69:-

ISBN 91-7324-216-0

ISBN 91-7324-241-1

ISBN 91-7324-262-4

Vid läsningen av *Hotel Örnköld* har min förhoppning om ett intressant material av hög kvalitet besannats. Redaktionen har lyckats mycket väl i valet av polska gäster (inkl. översättare). Bland svenska gäster märks Birgitta Trotzig och Folke Isaksson som bidrar med dikter. Här finns essäer och artiklar som tilläts vara långa samt diskussioner där åsikter bryts om kultur och demokrati. Här framkommer mångfalden av den dialog som förs inom Solidaritet. Här behandlas Polen men även Europa idag och igår.

Några texter att omnämna: i nr 1 finns en artikel om och en intervju av KOR-ledaren Adam Michnik samt Michniks artikel *Vad vill och vad vi kan*. Jan T. Gross skriver i nr 2 om Röda arméns intåg i Polen i september 1939 och det därpå följande maktövertagandet. Det i pressen uppmärksamade samtalet mellan Anders Ehnmärk och Adam Zagajewski om internationell solidaritet, om det svåra att från befrielsekamp gå vidare till projekt frihet och om den parlamentariska demokratin finns i nr 3. I numret ingår även Joseph Brodskys artikel *Varför Milan Kundera har fel om Dostojevskij*.

Åke Svensson

Nine Christine Jönsson och Paul Lindblom. POLITIK OCH KÄRLEK. En bok om Gustav Möller och Else Kleen. Ill. 594 s. Tiden 1987. Pris: ca 245:-

ISBN 91-550-3275-3

Det var på tiden att någon tog sig an Gustav Möller. Han har spelat en betydelsefull roll inom SAP, partisekreterare, nästan partiordförande, tungt statsråd, chef för Tidens förlag, och inom den svenska samtidspolitiken. Författarparet har skrivit en ambitiös och på ett omfattande källmaterial baserad, bra och tilltalande life and letters-biografi. Skildringen görs levande genom utförliga citat ur dagböcker, brev och minnen. Dessa används dock väl "illustrativt". Lite källkritik hade inte skadat. Vid sidan av Möller porträtteras framför allt Else Kleen, hans andra hustru, ingående och med påtaglig sympati. Vi får mycket ny kunskap om människan Möller. Däremot skildras den politiska utvecklingen t.o.m. första världskriget inklusive de första åren som partisekreterare alltför vagt, exempelvis förhållandet till Hjalmar Branting. Överhuvudtaget behandlas den politiska verksamheten lite för rapsodiskt.

Martin Grass

Neil Kent. NORDISK KONST, FRÅN KLASSICISM TILL EXPRESSIONISM. Övers. Torbjörn Egerstad. 238 s. Bonniers 1987. Pris: ca 290:-

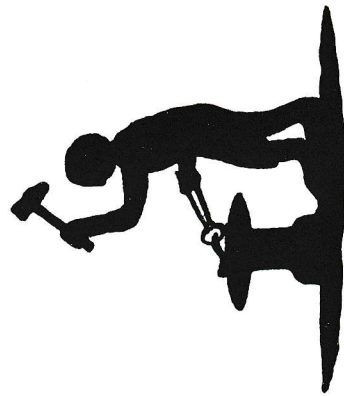
ISBN 91-34-50928-3

Nordiskt ljus. Det har blivit beteckningen på den stämning och naturljusa ton som karakteriserar måleriet i Norden under andra hälften av 1800-talet. Kampen för en egen nation i Norge och Finland och för ett nationellt medvetande i Sverige, Danmark och Island gav stimulans till utvecklingen av en nationell konst.

Den nordiska himlens milda ljus och en vild storslagen natur inspirerade. Svenska exempel är Bruno Liljefors, Richard Bergh, prins Eugen och inte minst Gustaf Fjaestad med sina värmlandsmotiv, vattenkrusningar och snödrivor.

Den engelska konsthistorikern Kent har tagit ett samlat grepp om de fem länderna och åstadkommit ett praktverk i ordets rätta bemärkelse, välskrivet och framför allt slösande rikt illustrerat.

Staffan Glassel

Olof Lagercrantz. FÄRD MED MÖRKRETS
HJÄRTA. En bok om Joseph Conrads roman.
194 s. Wahlström & Widstrand 1987. Pris: ca
170:-

ISBN 91-46-15450-7
Sedan sommaren 1979 har Olof Lagercrantz
studerat Joseph Conrads dikning. Årens arbete
har "resulterat" i tre böcker: den självbio-
grafiska *Min första krets* (1982), *Om konsten
att läsa och skriva* (1985) och nu avslutningen.
Lagercrantz har fokuserat sig på romanen
Mörkrets hjärta, av många ansedd som Conrads
främsta verk. Tillsammans vandrar Lager-
crantz, Conrad och läsaren genom berättelsen
om Kapten Marlow's resa med flodångare
upp för den stora Kongofloden i Afrika. Det är
en skapningsanalys utförd på en underbart
välbalanserad svenska, som kristallklart
fjällvatten. En njutning att läsa.

Samtidigt kan jag inte låta bli att fundera. Är
det verkligen värt att skriva en bok om att läsa
en annan bok, en "metabok"? Men egentligen
är ju detta andra hälften av boken *Om konsten
att läsa och skriva*.

Staffan Glassel

Siegfried Lenz. EXERCISPLATSEN. Övers.
Brita Edfelt. 405 s. Norstedts 1987. Pris: ca
197:-

ISBN 91-871232-0
Flyktingar från öst som efter krigsslutet kom
till Schleswig-Holstein i Västyskland om-
vandlar en f.d. exercisplats till en planskola.
När "chefen" testamenterar en del av marken
till den efterblivne Bruno splittrar kampen om
arvet familjen. Bruno omtyndigförklarar. Kon-
flikten löses genom att Bruno helt enkelt
försviner. Där stannar historien därför att den
berättas ur Brunos perspektiv.

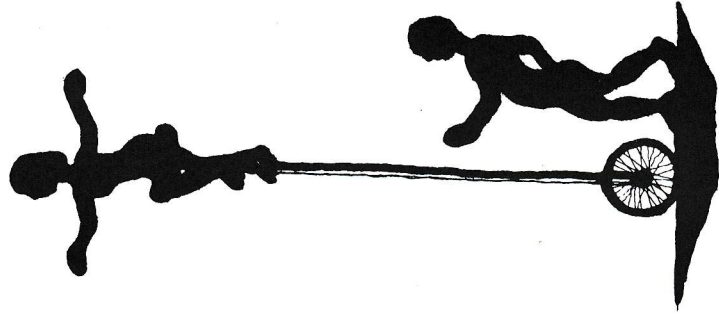
Lenz har skrivit ytterligare en allegorisk
roman om den västyska efterkrigsperioden,
som t.ex. i *Tyskinnen* och *Förhistorien*. Den
fredliga, gemensamma återuppbyggnaden
efter krigskatastrofen avlöses av konfrontation,
maktkamp och hotfull söndring. Romanen blir
dock inte schematisk och ett offer för det di-
daktiska syftet ty Lenz är en utmärkt berättare.
I mitt tycke alltför fängslande ibland. Därmed
berättas de stora ämnena - här det förflyttas
rötter, natur, ägande, makt, politik - liksom
bort.

Martin Grass

Doris Lessing. VÅRA ORDBLÅSER BORT
MED VINDEN - rapportbok från Afghanistan.
Övers. Lars Hansson. 169 s. Trevi 1987. Pris: ca
120:-

ISBN 91-7160-842-7
Än en gång rapporteras om Sovjets före-
stående uttåg ur Afghanistan. Kanske blir det
så, men vi har sett rubrikerna många gånger
förr. Parallellt med diplomatiska utspel
fortsätter terrorbombningarna. Afghanistan-
kännare berättar om en långtgående sovjeise-
ring av samhället, förhandlingarna i Genève
förs över huvudet på folkets företrädare,
mujahedin. I efterskriften till sitt reportage från
Peshawar, Chitral och flyktinglägren i Paki-
stan, daterat november 1986, diskuterar
Lessing varför väst så ofta faller för Sovjets
spelande på religiösa och rasistiska fördomar.
Boken är rik på porträtt, personliga reflektioner
och levande skildringar, men genomgående
refuserades texterna av ledande amerikanska
och engelska tidningar. Från sina samtal sun-
mar Lessing: kriget går bra för mujahedin, de
tänker inte lägga ner vapnen, men livsme-
delsbristen är skriande. Och de undrar: varför
får vi så lite hjälp?

Lasse Linusson

Torgny Lindgren. LJUSET. 337 s. Norstedts
1987. Pris: ca 177:-

ISBN 91-1-871472-2
Det är en sällsam upplevelse att läsa *Ljuset*.
Dels är berättelsen, på ett plan, enkel och
skoningslös i sin dramatik, liksom en medeltida
ballad. Å andra sidan rör den sig samtidigt,
oerhört subtilt, kring de eviga frågor som rör
individens som samhällsvarelse.

Historien är förlagd till åren för pestens
härjningar på medeltiden. Scenen är någon-
stans i Västerbottens inland. Sjukdomen
skördar liv och upplöser samhället. De överle-
vande har att nå överenskommelser kring det
mest elementära i samhällsbygget: hur indi-
videns handlingar (gärningar och ogärningar)
ska förstås och mätas samhälleligt.

Genom att romanen följer några människors
livsöde genom tre samhällsfaser (ordning -
kaos - återuppbygge) så fångar den på ett
självtklart sätt upp samhällets evigt unga
grundfrågor - dem om makt, ägande, auktoritet
och moral. En bok att begrunda!

Anders Tidström

Karl Rune Nordkvist. SEPTEMBERS LJUS.
248 s. Norstedts 1987. Pris: ca 157:-

ISBN 91-1-871242-8
Septembers ljus är sista delen i trilogin om
Olle, tuberkulosmärkt ökting, och hans mor.
Det är norrländsk landsbygd. 30-talet. Framti-
den är mörk men nuet är värr. Slaktaren de bor
hos på nåder super sig fram till ett delirium.
Pojken och modern måste sköta honom som ett
lindebarn.

Efter uppvaknandet har all kraft runnit ur
honom. En kärv vänskap uppstår mellan Olle
och slaktaren. När modern får arbete med
frösättning på ett skifte två mil från byn vägrar
Olle att följa med. Slaktaren orkar knappt ur
huset men har lovat att "ordna någonting" åt
pojken. Bägge är svaga; slaktaren på väg ut ur
livet, pojken på väg in.

Det är en stark och dystert berättelse. Inte
alldeles mörk, men osvikligt sann. Osentimen-
tal, levande och därför vacker.

Pelle Olsson

Åke Olsson. MODERNARE TIDER - ett sätt att se Sverige. 212 s. Författarförlaget 1987. Pris: ca 135:-

ISBN 91-7054-529-4
"Så bygger vi ett samhälle efter korporativa principer och lär oss respektera det vi inte begriper"

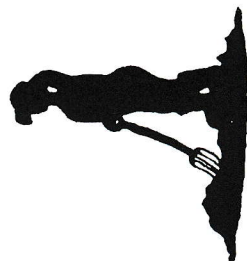
Blå Tågets refräng ringer i öronen vid läsningen. Åke Olsson fortsätter envist driva kritik mot "det hyggliga landet" med sin "fint avvägda blandning mellan reformistisk knipslughet och kapitalistisk girighet".

Full sysselsättning? 400 000 föräldspensionärer, 300 000 långtidsjuka, 300 000 i skyddat arbete, beredskapsjobb eller arbetslösa.

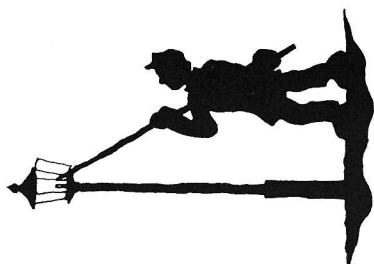
MBL - det största sedan allmänna rösträtten? Olsson var tidigt ute i kritiken mot den nya arbetsmarknadslagstiftningens polisiära delar. Att lagen var tandlös och ledde till byråkrati sägs idag också från fackligt håll.

Författaren diskuterar metallstrejken, nya arbetsprocesser och "alternativrörelser" uppslagsrikt. Resonemangen kring offentliga sektorns kris är mera svävande. I ett intressant kapitel beskrivs ett svenskt livsöde under kalla kriget.

Lasse Linusson

Gunborg Andrée

Gerd Reimers. KVINNA OCH KONSTNÄR. Tema med tjugoen variationer. 210 s. Legenda 1987. Pris: ca 182:-

ISBN 91-582-1083-0
Gerd Reimers har förtjänstfullt samlat biografier och bilder till en välskriven och välkommen bok om kvinnliga konstnärer. Hon har valt att berätta om tjugoen inom målarkonsten betydelsefulla kvinnor. Gemen- samt för dem är att de lyckats skapa bestående verk, trots att de var och en kämpat med stora svårigheter i sin konstnärliga gärning.

Konstnärinnorna står översiktligt indelade i sju grupper. Italienskan Artemisia Gentileschi (1593-1653) inleder. Vera Nilsson (1888-1979) kommer sist i raden. En brist i framställningen är att ingen nu levande kvinnlig konstnär finns med. Bildmaterialet, om än magert, ger viss kännedom om de tjugoen kvinnornas olika konstnärliga uttrycksätt.

En läsvärd och angelägen bok, som ger värdefull upplysning om kvinnliga konstnärers liv och villkor från 1600-talet fram till modern tid.

Vilgot Sjöman. STAND-IN. Roman. 153 s. Norstedts 1987. Pris: ca 132:-

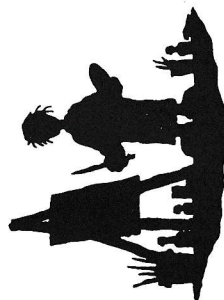
ISBN 91-1-871552-4
Huvudpersonen, en man, vistas utomlands i affärer. Han återupptar ett förhållande med en svenska. Soyla, gift i landet. Bakgrunden är lite diffus: förmodligen Latinamerika, militärregim, slum. Personerna är också snabbt skisserade och blir platta pappersfigurer utan liv.

Mest framträdande blir kopuleringsfesten å la ormgrop där stadens ansedda inträder nakna beredda att hänge sig åt lusten. Olustigt och depraverat.

Jaget återvänder till Sverige. Några år senare är han lyckligt gift med Louise. Den avslutande sens-moralen blir: det finns riktig kärlek och det finns surrogat, stand-in-kärlekar. Till slut hittar du den rätta.

Efter att ha läst Sjömans roman *Stand-In* vill jag säga: hoppa över den och gå direkt till något väsentligare och roligare.

Maria Westerlund

Gunder Andersson, Kjell Johansson, Reidar Jönsson och Hans Lagerberg (Författargruppen Fyrskift). VÄGVAL. Om realismens möjligheter. 223 s. Carlssons 1987. Pris: ca 142:-

ISBN 91-7798-127-8

Här kommer författargruppen Fyrskift ut med sin andra volym. I den förra publicerades olika berättelser. I denna diskuteras realismen och

dess betydelse idag.

Författarna presenterar och analyserar varandras författarskap genom åren. Vidare skriver de brev till Gogol, Hjalmar Bergman, Birger Vikström och Sokrates. Den diskussion de för är livsviktig idag då postmodernismen och andra tidens barn breder ut sig på kultursidorna och amorstädes. Med frejdigt mod tar författarna itu med uppfattningen att realismen måste vara platt och tråkig. Den färgrikedom som kännetecknar god realism visas fram. Vidare diskuterar de arbetarrörelsens syn på litteraturen genom åren fram till idag. Över huvud taget är det här en spännande bok som många borde läsa. Inte instämmer man väl i allt, men vem vill läsa ett facit.

Börje Löfgren

Lech Walesa. HOPPETS VÄG. Övers. Anders Bodegård och Jan Stolpe. 365 s. Norstedts 1987. Pris: ca 197:-

ISBN 91-1-873322-0

Trots att Solidaritetsledaren Walesa i allt är Sartres motsats - en praktiker, icke teoretiker, arbetare, familjefar, troende katolik - formulerar han i sin självbiografi en filosofi som kommer existentialismen nära, talar om människans enda liv, den därav följande nödvändigheten att välja, ensamheten och ångesten i valögonblicket, skillnaden mellan äkta och oäkta liv.

I samtal med påven framför Walesa en polsk version av Sartres berömda frihetsparadox i *Tystnadens republik*: "allt saknar vi: både friheten och de livsnödvändiga varorna; trots det är polackerna ett lyckligt lottat folk, ja ett av de lyckligaste folken på jorden /.../ vi är tvungna att omdefiniera oss själva varje dag, ibland till och med flera gånger om dagen."

De 500 dagarna slutade i krigstillstånd men lade ändå "grunden för polackernas framtida hopp", hoppet om *frihet och bröd*.

Margareta Zetterström

Yoram Kaniuk. EN GOD ARABS BEKÄN-
NELSER. Övers. Hans-Jacob Nilsson (från
engelsk övers. av Dalya Bilu). 242 s. Forum
1986. Pris: ca 152:-

ISBN 91-37-08960-9

En ung konstnär med dubbla identiteter står i centrum för Kaniuks roman. Tvärs genom Josef Rosenzweig-Yosef Sherara skär de historiska motsättningarna. Modern är judinna, därtill israelisk krigshjältinna, fadern arab, intellektuell kommunist, därtill den som lotsade moderns föräldrar till Palestina undan judeförföljelserna i Tyskland. Josef-Yosef vill identifiera sig med Israel, vägras göra militärtjänst och byter därför fot, blir arabisk nationalist. Han låter sig värvas av Mossad, går över till "Organisationerna" (de palestinska) för att till sist fly allt och alla. Boken är rik på nedslag i tre generationers brottande med Israel-Palestina, skildringarna rentav storslagna - när berättandet släpps loss. För bittvis tar formuleringkonst och litterär konstruktion över. "Bekännelser" passar bra. Allt, personer, relationer, konflikter, filtreras genom Yosef-Josef.

Lasse Linusson

Klas Östergren. PLÅSTER. 222 s. Bonniers
1986. Pris: ca 167:-

ISBN 91-0-046691-3

Aven roman med titeln *Plåster* vet man ju inte riktigt vad man har att vänta. Ett helt vanligt plåster är förvisso huvudrollsinnehavare en kort stund (på ett mycket dråpligt sätt) i romans mitt men annars kan man förmoda att författaren på ett mer symboliskt sätt ser nutidsmänniskans behov av bekräftelse (kärlek, tröst, uppmärksamhet) som ett eländigt behov av omplåstring.

Roland och Mona är gifta. Fram till sin sjukdom arbetar Roland som nattportier på det lilla hotellet Piccadilly. Efter tillfrisknandet förlorar han jobbet men tycks på något sätt fortsätta att vara en livets nattportier. Han sitter mitt i väven av ensamma människor som han välgentligen inte kan förlösa men dock plåstra om. I långa stycken är *Plåster* ett stycke välfångad svensk nutidsvardag.

Anders Tidström

